

Kažotićev traktat *De bonis et usu Christi*: Kontekst nastanka i književno-jezična analiza

Bebić, Slaven

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:079816>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Slaven Bebić

**KAŽOTIĆEV TRAKTAT *DE BONIS ET USU*
CHRISTI: KONTEKST NASTANKA I
KNJIŽEVNO-JEZIČNA ANALIZA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
STUDIJ LATINSKOG JEZIKA I HRVATSKOG LATINITETA

SLAVEN BEBIĆ

**KAŽOTIĆEV TRAKTAT *DE BONIS ET USU
CHRISTI*: KONTEKST NASTANKA I
KNJIŽEVNO-JEZIČNA ANALIZA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Marko Jerković

ZAGREB, 2022.

SAŽETAK

U radu se prikazuje i analizira kontekst nastanka te se vrši književno-jezična analiza duhovno-teološkog traktata Augustina Kažotića *De bonis et usu Christi discipulorum seu apostolorum*. Čitanjem i istraživanjem djela te ostale literature izdvajaju se podaci i citati relevantni za temu rada te vlastita zapažanja. Kažotićevo djelo nastalo je na temelju izlaganja koje je održao u Avignonu oko 1321. godine te je isto njegov odgovor na polemike koje su se vodile u njegovo vrijeme oko toga je li ispravno tvrditi da su Krist i apostoli nešto posjedovali ili ne. Kažotić se ovom raspravom ujedno suprotstavlja franjevačkim spiritualcima koji smatraju kako su Krist i apostoli prakticirali krajnje siromaštvo te nisu posjedovali ništa te mu je namjera dokazati kako oni jesu posjedovali određene stvari kako bi ujedno obranio posjede i dobra Crkve. Opisom i analizom djela pokušat će se utvrditi tematika, sadržaj i pozadina djela, kako autor argumentira svoje tvrdnje, koje su poruke njegove rasprave te kakav su jezik i stil te kako i koliko isti pomažu u prenošenju i shvaćanju tematike i poruke same rasprave.

Ključne riječi: Augustin Kažotić, siromaštvo, Krist, apostoli, zajedništvo, spiritualci

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Augustin Kažotić – život i djelo	3
3. Opće karakteristike djela <i>De bonis et usu Christi discipulorum seu apostolorum</i>	6
4. Kontekst nastanka	8
4.1. Razvoj i utjecaj dominikanskog reda	8
4.2. Kažotićev boravak u Avignonu i papa Ivan XXII	10
5. Književna analiza djela	14
5.1. Prvi dio rasprave	14
5.2. Drugi dio rasprave	17
5.3. Treći dio rasprave	21
6. Kažotićevi patristički uzori	24
6.1. Sveti Augustin	24
6.2. Toma Akvinski	27
7. Jezična analiza	32
8. Zaključak	37
9. Popis literature	39

1. UVOD

Tema ovoga rada su opis, prikaz te književno-jezična analiza duhovno-teološkog traktata *O dobrima Krista i njegovih učenika ili apostola (De bonis et usu Christi discipulorum seu apostolorum)* dominikanca, biskupa i znanstvenika Augustina Kažotića. Djelo je poznato i kao rasprava *O siromaštvu Krista i njegovih učenika*. Pod prikazom djela prvenstveno se misli na prikaz i objašnjenje konteksta nastanka djela.

Relevantnost teme proizlazi iz činjenice da je dominikanac Augustin Kažotić bio cijenjen intelektualac svoga vremena te da njegovo djelo predstavlja odgovor na rasprave oko ostvarenja potpunog siromaštva. Također, Kažotić je napisao istaknuta djela duhovnog, teološkog i religioznog karaktera, što je bilo tipično za razdoblje srednjeg vijeka, a svoja djela pisao je na latinskom jeziku. Njegovo djelo *De bonis et usu Christi discipulorum seu apostolorum* značajno je jer napisano srednjovjekovnim latinskim jezikom te u njemu Kažotić iznosi svoje misli i stavove o siromaštvu kojeg kršćanstvo vrednuje kao pozitivan i kojeg valja slijediti. Život u siromaštvu održavali su redovničke zajednice, poput dominikanaca, kojima je Kažotić i sam pripadao. Kažotić primjerom života Krista i njegovih učenika prikazuje siromaštvo, raspravlja o njemu i propitkuje koliko je ono zapravo savršeno.

Cilj rada je utvrditi, opisati i detaljnije analizirati kontekst nastanka Kažotićeva djela te ga također detaljnije prikazati kroz književnu i jezičnu analizu kako bi se utvrdilo i pojasnilo koja je tematika i pozadina njegova djela i na koji način govori o siromaštvu koje je ujedno temeljni element predmeta rasprave, koji su njegovi stavovi i argumenti za njegove tvrdnje o siromaštvu i poruke, kakav je jezik i stil pisanja u djelu te koliko jezik i stil pomažu u prenošenju i shvaćanju same tematike i poruke djela.

U prvom dijelu rada iznijet će se podatci o autoru djela, njegovu životu i utjecaju. Zatim će se djelo ukratko opisati tako što će se iznijet i pojasniti općenite informacije o djelu, vrsti, njegovu opsegu, jeziku kojim je pisano, rukopisu i priređivaču. U drugom dijelu rada prikazat će se i analizirati kontekst u kojem je nastalo Kažotićevo djelo. U trećem dijelu iznijet će se sadržajna analiza djela. Tu će se detaljnije izložiti i istražiti sam sadržaj djela, struktura, metode i argumenti kojima se Kažotić koristi. Poseban naglasak staviti će se na Kažotićev pogled na siromaštvo. U četvrtom dijelu prikazat će se patristički uzori. Tu će se prikazati njegovi uzori koje nalazi u patristici, tko su oni i zašto ih uvodi u djelo. Peti dio rada donijet će jezičnu analizu djela. U ovom dijelu analizirat će se latinski jezik kojim je

djelo napisano te vokabular i stil pisca čime će se pokušati utvrditi koliko se djelo uklapa u srednjovjekovno stvaralaštvo po pitanju jezika te koliko se ono može razumijeti. Na kraju rada izvest će se zaključak u kojem će se zaokružiti cijeli rad, sažeti analiza te dati osvrt na temelju istraživanja i analiziranja teme.

Tema rada istražit će se i analizirati proučavanjem prikupljene literature koja govori o pisanju autora, samom djelu, povijesnim okolnostima vremena u kojem je djelo nastalo te kršćanskoj tradiciji srednjeg vijeka. Kao temeljno izdanje za rad poslužit će knjiga Bogoslovni spisi (*Scripta theologica*) koju je priredio hrvatski povjesničar i teolog Franjo Šanjek. U ovoj knjizi Šanjek donosi latinski tekst Kažotičeve rasprave te njegov prijevod. U radu će se izdvajati informacije iz odabrane literature te vlastita zapažanja proizašla proučavanjem literature. Tvrdnje će se potkrijepiti latinskim citatima iz djela te će se isti još dodatno pojasniti.

2. AUGUSTIN KAŽOTIĆ – ŽIVOT I DJELO

Augustin Kažotić djelovao je u 13. i 14. stoljeću. Rođen je oko 1260. godine u Trogiru. Rod Kažotića stari je i ugledni trogirski plemićki rod. Pripadnici roda Kažotića često su navođeni u starim sačuvanim izvorima iz 13. i 14. stoljeća. Obnašali su dužnosti u komunalnim službama, a istaknuli su se i kao rektori, suci, konzuli, odvjetnici itd. Zanimljivo je kako se u svakoj generaciji Kažotića netko predao nekom duhovnom pozivu.¹

U hagiografskom djelu *Život sv. Ivana Trogirskoga* prisutni su najstariji podatci o ugledu ovoga roda. U tom je djelu trogirski biskup Treguan u 13. stoljeću naveo čuda koja su se dogodila nakon smrti sv. Ivana Trogirskog. Treguan navodi kako se bolesnom Jordanu, opatu samostana sv. Ivana Krstitelja u snu javio plemić Ivan Kažotić koji mu je pomilovao ruke te ga oslobodio boli.² Zanimljivost je ta što je to jedino čudo u djelu gdje se umjesto sveca pojavljuje neka druga osoba.³ Sama činjenica kako se tijekom navedenog čuda u djelu umjesto sveca pojavljuje plemić svakako je upečatljiva te pokazuje koliki se značaj pridaje ovom plemićkom rodu.

Augustin Kažotić bio je sin Nikole Kažotića koji je bio poslovan i ugledan čovjek.⁴ Kao suca ga se službeno navodi 1. studenoga 1279. godine. Pored ovih funkcija, Nikola Kažotić obavljao je i funkciju egzaminatora. Navedene uloge članova Augustinova roda u društvu, samo pokazuju koliko su njegov rod i obitelj bili utjecajni u svome vremenu.⁵

Augustin Kažotić je već kao mladić odlučio postati dio Reda braće propovjednika, a 1287. godine odlazi na studije u Pariz. Na sveučilištu u Parizu stekao je brojne utjecajne prijatelje te se isticao svojom marljivošću i ljubavlju prema knjizi.⁶ Nakon završetka studija postao je izvrstan govornik i profesor čija je slava dosegla i van Hrvatske. Istaknuo se u Francuskoj i Italiji. Sa studija ponio je Kažotić mnoga znanja, a posebno ona vezana za teologiju.⁷ Bio je pobornik hodočašća i liturgijskih okupljanja te je smatrao da čovjek na taj način javno potvrđuje svoju vjeru.⁸

¹ Zdravka JELASKA, „Ugled trogirskog roda Kažotića u XIII. i XIV. Stoljeću“, *Croatica Christiana periodica*, 2002. 17.-18..

² JELASKA, n.dj. (1), 18.

³ JELASKA, n.dj. (1), 18.

⁴ Marijan BIŠKUP i Franjo ŠANJEK, *Blaženi Augustin Kažotić – životopis*, Dijecezanski odbor Zagrebačke nadbiskupije za širenje štovanja i za kanonizaciju bl. Augustina Kažotića, Zagreb, 1994., 27.

⁵ JELASKA, n.dj. (1), 18., 29.

⁶ BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 27.-29.

⁷ BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 29.

⁸ Franjo ŠANJEK, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988., 333.

Kažotić je bio obrazovan i svestran čovjek koji se kao pisac istaknuo teološkim spisima, ali uz njegovo ime veže se i velika kodeksna ostavština: *libri artium, medicinales, iuris canonici*, itd. Desetak rukopisa koji su pohranjeni u knjižnici Metropolitani u Zagrebu pripisuju se upravo Kažotićevoj zbirci rukopisa.⁹ U prosincu 1303. godine imenovan je zagrebačkim biskupom. Radio je na obnovi bogoslužja, želio je unaprijediti crkveno pjevanje, itd. Kao biskup bio je milosrdan i blizak sa siromašnima i svoje prihode dijelio je s njima.¹⁰

Svoje napore također je ulagao u organizaciju višeg školstva u Hrvatskoj. Želio je reformirati školstvo te postići da ono bude prožeto vjerskim i kulturnim segmentima. Predao se obnovi zagrebačke katedralne škole te je uveo školski program po uzoru na škole u Europi. Tijekom Kažotićeva vremena bio je prisutan školski program koji slijedi sedam slobodnih vještina (*artes liberales*). U katedralnoj školi utemeljio je studij „slobodnih vještina i teologije”.¹¹

Kažotić je u svoje vrijeme bio ugledan biskup i državnik. Značajan dio Kažotićeve biografije je njegov boravak u Avignonu. Godine 1318. zaputio se u Avignon kako bi obranio interese Zagrebačke biskupije. Namjera mu je bila založiti se za crkvena prava. Ondje je predstavljao ugarsko-hrvatski episkopat koju mu je povjeren.¹² Hrvatsko ugarski kralj gajio je otvoreno neprijateljstvo prema Kažotiću te mu je zabranio povratak u domovinu jer je smatrao kako je Kažotić otišao u Avignon kako bi ga ocrnio Apostolskoj Stolici. Papa Ivan XXII. Stao je u obranu Kažotića te je istaknuo kako je u Avignon došao zbog crkvenih poslova, a ne da bi optuživao kralja. Papa je naglasio kako Kažotića štiti njegova nevinost te da ničime nije naštetio ugledu kraljevstva.¹³ Boravak u Avignonu također je bitan iz razloga što je upravo ondje nastalo njegovo djelo o kojem će biti riječi u radu. Ondje će djelo nastati na temelju Kažotićevih izlaganja pred papom Ivana XXII. i savjetnicima Avignona.

Budući da papa nije uspio svojim izjavama primiriti kralja i ostvariti da se Kažotić vrati u domovinu, 1322. godine papa je Kažotića premjestio kao biskupa u Luceru.

⁹ Ivan ŠAŠKO, „Biskup Kažotić promicatelj knjige u Hrvata s posebnom naznakom iz povijesti liturgije“, *Croatica Christiana periodica*, 2002., 60.

¹⁰ BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 31.

¹¹ BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 37.-38., 43.

¹² BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 53.-54., 61.-62.

¹³ Augustin KAŽOTIĆ, *Bogoslovni spisi – Scripta theologica*, prir. Franjo Šanjek, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2007., 21.

Tu je redovito obilazio biskupiju, bavio se propovijedanjem i obraćenjem Saracena. Kažotić je preminuo 1323. godine u lucerskom dominikanskom samostanu sv. Dominika. Godine 1702. od strane Klementa XI. Proglašen je blaženim.¹⁴

¹⁴ BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 63.-66., 69.

3. OPĆE KARATERISTIKE DJELA *DE BONIS ET USU CHRISTI DISCIPULORUM SEU APOSTOLORUM*

Djelo je nastalo krajem 1321. ili početkom 1322. godine te je odmah vidljivo kako pripada tipičnom stvaralaštvu srednjega vijeka.¹⁵ Djelo je napisano latinskim jezikom koji je i bio dominantan jezik europskog srednjovjekovlja. Žanrovski gledano, djelo je teološki traktat. Traktati predstavljaju opširne rasprave o nekom predmetu ili događaju.¹⁶ Kažotić u svome djelu neupitno to i čini. Naime, raspravlja o posjedovanju dobara Krista i njegovih učenika, o tome što za njega znači posjedovanje te o savršenstvu siromaštva. Pri tome se osvrtao i na redovničko održavanje siromaštva.¹⁷ On također iznosi svoje misli i stavove o temi o kojoj progovara te ih argumentira što će biti vidljivo u nastavku rada.

Izvorni tekst rasprave pohranjen je u apostolskoj knjižnici Biblioteca Vaticana (Vat. Lat. 3740). Taj tekst nastao je na temelju predloška pisca koji je vodio bilješke tijekom Augustinova izlaganja u Avignonu pred papom Ivanom XXII. i sudionicima savjetovanja¹⁸. Sam kodeks s rukopisom podijeljen je na pet nejednakih dijelova te se pretpostavlja kako je upravo taj rukopis poslužio kao temelj za kasnije redakcije.¹⁹

Jednom kasnijom redakcijom poslužio se Franjo Šanjek u svojoj knjizi *Scripta theologica* koja će poslužiti kao temeljno izdanje za ovaj rad. Naime izvorni tekst rasprave u knjizi je objavio prema rukopisu Cod. Lat. 142 (fol. 178v – 183r) koji je pohranjen u Veneciji. Svaka stranica latinskog teksta paralelno je popraćena prijevodom na hrvatskom jeziku. Ostale dvije redakcije rasprave su Cod. Vat. Chigi lat. A – VII – 22 (fol. 101v – 104v) koji se čuva u apostolskoj knjižnici Biblioteca Vaticana i Cod. Lat. 4165 (114r – 117r) koji se nalazi u nacionalnoj biblioteci u Madridu.²⁰

Samo djelo kratkog je opsega i obiluje biblijskim motivima, primjerima i ličnostima. Naime, takvo što je i očekivano. U razdoblju srednjeg vijeka književno stvaralaštvo bilo je općenito prožeto kršćanskim duhom.²¹ Također, iz gore prikazane biografije vidljivo je da

¹⁵ M. BIŠKUP i F. ŠANJEK, n.dj. (4), 58.

¹⁶ „Traktat“, Hrvatska enciklopedija (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61999>, zadnji pristup 25. svibnja 2020.).

¹⁷ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 70.

¹⁸ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 69.

¹⁹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 69.

²⁰ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 68.-69.

²¹ Vladimir VRATOVIĆ, „Srednjovjekovna latinska književnost“, *Povijest svjetske književnosti*, Mladost, Zagreb, 1997, 348.

je bio učeni teolog i pripadnik dominikanskog reda čiji su se predstavnici i autori redovito bavili suvremenim teološkim pitanjima. Stoga, rasprava ovakvog tipa nije iznenađujuća.

4. KONTEKST NASTANKA

Kako bi analiza djela bila što razumljivija, djelo je potrebno odrediti u povijesnom kontekstu. Namjera ovoga poglavlja je prikazati i objasniti povijesne, političke i vjerske okolnosti u kojima je djelo nastalo i Kažotić djelovao. Ovdje će se iznijeti bitna politička, povijesna i vjerska zbivanja koja su bila aktualna u 13. i 14. stoljeću, a povezana su s nastankom samoga Kažotićeva djela.

4.1. Razvoj i utjecaj dominikanskog reda

Kako bi se bolje shvatila Kažotićeva uvjerenja i njegovi stavovi koji su vidljivi u raspravi, potrebno je prikazati i pojasniti karakteristike dominikanskog reda kojeg je bio sljedbenik. Utemeljitelj reda bio je Španjolac Dominik de Guzman, rođen oko 1170. godine u Calaruegi.²² Istaknuo se bogatstvom duha te slijedenjem Božje riječi. Slijedio je tradicionalna načela Crkve poput: života u zajednici, redovnička načela monaških redova, liturgijsku molitvu s pjevanjem u zajednici te propovijedanje s naglaskom na siromaštvo.²³

U svoju katedralnu školu u Toulouseu doveo je šest svojih učenika te ih je poticao na riječ Božju i proučavanje Starog i Novog zavjeta. Zajedno s njima odlučio je osnovati Red u Fanjeauxu 1214. godine. Tuluški biskup Fulko pružio im je podršku u tome te im je ustupio crkvu sv. Romana u kojoj su se okupljali za molitvu.²⁴ Kako bi dobio i papino odobrenje za osnivanje reda, uzeo je pravilo sv. Augustina za temelj dominikanskog reda. I na kraju, zaista je i dobio papino odobrenje, doduše pape Honorija III., budući da je Inocent preminuo.²⁵ Godine 1217. izdana je druga bula koja je potvrdila red kao Red propovjednika. Propovijedanje je bila bitna komponenta reda te njegova posebna zadaća. Njime su ljudima prenosili Božju riječ i snagu kršćanskog nauka. Valja spomenuti kako su mu se u periodu priznavanja reda bulom Dominiku ukazali sv. Petar i Pavao koji su ga prilikom ukazanja potaknuli na propovijedanje.²⁶

²² ŠANJEK, n.dj. (8), 275.-276.

²³ William A. HINNEBUSCH, *Dominikanci – kratka povijest reda*, Hrvatska dominikanska provincija: Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997., 7.

²⁴ HINNEBUSCH, n.dj. (23), 13.

²⁵ Hubert JEDIN, *Velika povijest crkve – Srednjovjekovna Crkva*, sv. III/II, prev. Vjekoslav Bajsić, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993. 204.

²⁶ HINNEBUSCH, n.dj. (23), 14.

Mnogi pisani tekstovi pokazuju kako se ukazanje javljalo mnogim redovnicima i svecima, pa tako se i ovdje može vidjeti kako Dominik nije izuzetak. Ovakvo što svakako je značilo potvrdu Božju kako red ima temelj i potencijal da krene u svoju misiju i pomogne ljudima da pronađu pravi put i spasenje duše te podiže relevantnost samoga reda.

Na generalnom kapitulu 1220. red se obvezao na siromaštvo te redovnici sa sobom nisu smjeli nositi novac, zlato ili srebro niti ih primati od drugih. Strogo su se obvezali na neimaštinu i život od milodara. Smjeli su nositi hranu i knjige. Držali su uvjerenje kako je Krist bio propovjednik siromah i po tome su temeljili svoj propovjednički život.²⁷ Dominikanci su apostolsko propovijedanje uveli kao svoj poseban cilj te su pažnju pridavali duhovnom razvoj pojedinca.²⁸ Veliku pažnju pridavali su obrazovanju te je svakj dominikanac u pravilu studirao *artes liberales*, crkveno i građansko pravo, teologiju i Sveto Pismo.²⁹

U 13. stoljeću nakon Dominikove smrti red je doživio veliki procvat te je u svoj krug doveo i odgojio mnoge te se povećavao broj dominikanskih samostana. U 14. stoljeću, pogotovo od njegove sredine, snaga reda je počela opadati. Javili su se razni sukobi i ratovi, zapadni raskol te kuga koja je pokosila oko pola stanovništva Europe. Dominikanski red je i dalje stajao na nogama, no kvaliteta redovničkog života bila je u opadanju te su redovnici slabije održavali osobno i zajedničko siromaštvo.³⁰

Lako se može zaključiti kako su dominikanci ostavili dubok trag u crkvenom životu i redovničkoj praksi svojim djelovanjem. Vodilja im je bila Božja riječ te Sveto Pismo koje su prvi propovijedanjem širili dalje. U ta dva segmenta pronašli su značaj te ih koristili kao jedan od temelja svoga djelovanja i izvođenja čovjeka na ispravan put. Ovakvim širenjem kršćanskog nauka doprli su do mnogih ljudi, a mnoge također i odškolovali u tom duhu, a činjenica je kako je Kažotić također formiran u istom duhu. Jedno od temeljnih načela im je bilo održavanje osobnog i zajedničkog siromaštva te su se oslobodili onog materijalnog. Stoga je jasno zašto je Kažotić i sam vodio isti život te slijedio isti put. Kao dominikanac također je izabrao skroman život u siromaštvu. Također, čitanjem njegove rasprave vidljivo je njegovo pouzdanje u Sveto Pismo (Bibliju) kao temeljni autoritet, jer upravo iz njega Kažotić izvodi argumente prilikom svoga izlaganja o problemu siromaštva na temelju

²⁷ HINNEBUSCH, n.dj. (23), 21.

²⁸ Franjo ŠANJEK, „Dominikanci u našim krajevima: kratak osvrt na pojavu i apostolsko-kulturnu djelatnost dominikanaca među Hrvatima“, Bogoslovska smotra, 1930.,713.

²⁹ ŠANJEK, n.dj. (8), 286.-287.

³⁰ HINNEBUSCH, n.dj. (23), 27., 75.

kojega je rasprava i nastala. Opis i analiza tih argumenata biti će prikazani prilikom književne analize djela.

4.2. Kažotićev boravak u Avignonu i papa Ivan XXII.

Avignon je grad u Provansi te je bio sjedište papa i papinske kurije od 1309. do 1377 godine.³¹ U gradu su se nalazile papinska palača, samostani, bolnice, trgovine te pristaništa za strance.³² Ondje se Kažotić uputio papi Ivanu XXII. 1318. godine kako bi ga obavijestio o događanjima u domovini te problemima u kojima se našla Crkva³³ nakon što, kako je i gore prikazano, kralj Karlo I. Robert nije ispunio njegova očekivanja glede pomoći u rješavanju situacije siromaštva te pljačkanja crkvenih posjeda.

Kažotićev odlučan poduhvat nije se svidio kralju koji je bio uvjeren kako je Kažotić u Avignon otišao kako bi ocrnio njegovo ime i ugled.³⁴ Nekako se i može shvatiti kako je Kažotić na neki način narušio ugled kralja pred papom tim činom, no ne iz zle namjere, nego kako bi se spomenuti problemi riješili u korijenu na dobrobit svih. Budući da nakon silnih molbi biskupa i saveza prema kralju, njegovi nalozi nisu urodili plodom, Kažotić je bio primoran na radikalni potez koji je uključivao da poglavara Crkve osobno upozna s problemima i pokuša izboriti pomoć.

U to vrijeme aktualni papa bio je Ivan XXII. Koji je na tu funkciju došao 1316. i ostao sve do svoje smrti 1334. godine. Bio je izrazito politički nastrojen te je zahvaljujući svojem iskustvu u politici i upravi nastojao riješiti probleme tadašnje papinske kurije koji su nastajali nakon neuredne vladavine njegova prethodnika pape Klementa V.³⁵ Nakon negativne reakcije kralja Karla I. Roberta, papa Ivan XII. je odlučno stao u Kažotićevu obranu. Godine 1319. napisao je pismo kralju u kojem navodi kako je Kažotić u Avignon stigao zbog crkvenih poslova, a ne kako bi ocrnio kraljevo ime. Uz to, Kažotića je obasuo velikim pohvalama i poštovanjem. Ovo kralja nije uvjerilo da promijeni stav o Kažotiću te

³¹ P.R. ZUTSHI, *The Avignon papacy: The new Cambridge medieval history*, vol VI., c. 1300 -c. 1415., Cambridge, 2000., 653.

³² JEDIN, n.dj. (25), 386.-387.

³³ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 21.

³⁴ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 21.

³⁵ JEDIN, n.dj. (25), 360.

mu je postavio zabranu povratka u domovinu. Ivan ga je stoga 1322. godine imenovao biskupom Lucere gdje je Kažotić i ostao do svoje smrti.³⁶

Iako je zbog svog poduhvata Kažotić bio mrzak kralju, vidljivo je kako je kod poglavara Crkve uživao ugled i poštovanje u čemu se također ogleda Kažotićeva veličina i snaga njegovih uvjerenja. Ono što je još povezivalo Kažotića i papu su ista uvjerenja oko problematike siromaštva koja se javila.

Naime, već za života sv. Franje, utemeljitelja franjevačkog reda rođenog u Assissiju,³⁷ u 13. stoljeću među članovima reda nastala je borba oko ideala savršenog siromaštva. Nastaju dvije oprečne struje u redu. Jedni su bili spiritualci koji su zahtijevali strogo održavanje oporuke sv. Franje u kojoj se naglašava život bez materijalnih dobara, strogo osobno i zajedničko siromaštvo. Smatrali su kako Krista valja slijediti dosljedno u njegovu siromaštvu te lišiti se posjedovanja materijalnog.³⁸ Drugi su se nazivali konventualcima te su se zalagali za samostanski život u zajednici te zajedničko posjedovanje materijalnih dobara.³⁹ Očita je opreka između ove dvije struje. Može se zaključiti kako su spiritualci bili pristalice radikalnog siromaštva temeljenog po ostavštini sv. Franje te odmicanje od materijalnog za njih uključivalo i iskren život u siromaštvu. Dakle, odricanje od onog materijalnog nema prevelikog smisla ako se iskreno siromaštvo ne pretače u životnu svakodnevicu.

Spiritualci vođeni Ubertinom de Casalom zahtijevali su opće i potpuno siromaštvo te su zajedno odbijali tvrdnju kako su Krist i apostoli posjedovali nešto materijalno.⁴⁰ Budući da su smatrali kako Krist i apostoli nisu imali ništa u svome posjedu, zalagali su se povratku franjevačkog reda radikalnom siromaštvu i prošnjici te su nastojali postići da i drugi svećenici preuzmu takva uvjerenja.⁴¹ Svoja uvjerenja temeljili su na buli *Exiit qui seminat* pape Nikole III.⁴² Papa Ivan XXII. na ovo je oštro odreagirao te je 1317. godine postavio konstituciju „*Quorundam exigat*“ kojom je htio umiriti samovoljne spiritualce.⁴³ Čak štoviše, budući da je bio strogog uvjerenja kako je Krist posjedovao nešto materijalno zajedno s apostolima, donio je bulu naziva „*Cum inter nonnullos*“ 1323. godine kojom je

³⁶ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 21.-22.

³⁷ August FRANZEN, *Pregled povijesti Crkve*, prev. Josip Ritig, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996., 175.

³⁸ JEDIN, n.dj. (25), 424.-426.

³⁹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 73.

⁴⁰ JEDIN, n.dj. (25), 425.-426.

⁴¹ Ivo GOLDSTEIN i Borislav GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber, Zagreb, 2006.

⁴² KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 74.

⁴³ JEDIN, n.dj. (25), 427.

suprotne tvrdnje proglasio heretičkim.⁴⁴ Ovaj čin razbjesnio je mnoge, pogotovo članove franjevačkog reda. Sam spor oko siromaštva ni nakon toga nije značajno jenjavao, nego se nastavio i u idućim stoljećima.⁴⁵ Reakcija pape Ivana XXII. na spiritualce nije toliko iznenađujuća, budući da je bio izrazito politički verziran te je svoju papinsku funkciju ispreplitao sa raznim poduhvatima te se koristio svim sredstvima koje je kao papa imao na raspolaganju kako bi ostvario svoj cilj.⁴⁶

Kada je riječ o samoj Kuriji u Avignonu, ona se vodila kao država za sebe te je imala svoje urede i kancelarije te zaposleno osoblje te je bila upravno središte u Avignonu.⁴⁷ Najvažniji ured kurije bila je Apostolska komora kojom je upravljao komornik.⁴⁸ Glavna zadaća Apostolske komore bila je prikupljanje novčanih sredstava koji je dolazio iz kršćanskog svijeta.⁴⁹ Kurija je posjedovala *plenitudo administrationis*, odnosno puninu upravne vlasti koja je utemeljena u 13. stoljeću. Avignonsko papinstvo bilo je centralistički uređen sustav crkvene vladavine koji je donio nove oblike crkvenog ustroja, papinskih financija te crkvenu birokraciju.⁵⁰ Kurija je imala vlastitu blagajnu, a voditelj blagajne bio je *thesaurarius*, a s njima su često surađivali predstavnici banaka. Novac se prikupljao i trošio na ratove u Italiji, umjetnost, znanost, uređenje Crkvi i kapela, gradnju, održavanje prostorija avignonske palače i Kurije, sirotinju, itd.⁵¹

Ovaj period bio je poprilično turbulentan u teološkom smislu zbog navedenih nesuglasica među redovnicima i samim papom, a obje podijeljene strane su branile svoje stavove. Upitnost koliko je Crkva vjerodostojna i dosljedna u svojim kršćanskim uvjerenjima koja u svom djelovanju kao uzore ističe Isusa Krista i njegov život te riječ Božju bivaju sve više meta rasprava koje su se nekako zadržale do današnjeg dana. Razlog zbog kojeg su se papa i Kurija usprotivili spiritualcima je jasan. Naime, prihvaćanje krajnjeg siromaštva značilo bi da papa, svećenici te generalno Crkva moraju ostaviti i predati svoju imovinu. Već u gornjem tekstu je vidljivo da je sama Kurija posjedovala znatnu imovinu koja se dijelila i trošila na razne potrebe, stoga se nije mogla tako lako pomiriti s radikalnim idejama spiritualaca. Kažotić nije ostao imun na ovakvo što te je gorući teološki problem obradio u

⁴⁴ JEDIN, n.dj. (25), 427.-428.

⁴⁵ JEDIN, n.dj. (25), 428.

⁴⁶ Srećko Matko DŽAJA, „Svijet politike i franjevaštvo u Europi 14. stoljeća, *Croatica Christiana periodica*, 1992., 34.-35.

⁴⁷ JEDIN, n.dj. (25), 387.

⁴⁸ JEDIN, n.dj. (25), 387., 392.

⁴⁹ Jadranka NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine*, Književni krug, Split, 2007., 32.

⁵⁰ JEDIN, n.dj. (25), 389.

⁵¹ JEDIN, n.dj. (25), 387., 389., 394.-395.

djelu koje je tema rada. Kako bi opovrgao teze spiritualaca i obranio posjede Crkve i Kurije održao je izlaganje u kojem se otvoreno suprotstavlja stavovima spiritualaca te javno brani posjedovanje određenih dobara. Čitanjem djela, vidljivo je kako se služi primjerom Krista na temelju Biblije koja je bezvremenski temelj i uzor kršćanske religije i predstavlja temeljni autoritet u definiranju stavova. Jedan od dokaza tome je što već na početku rasprave tvrdi kako su Krist i apostoli zaista nešto posjedovali u zajednici:

Quantum ad primum, videlicet utrum Christus et apostoli habuerunt in communi? Quia scriptura dicit canonica eos habuisse Ioannes 12 (,6): „Iudas furerat et loculos habens ea quae mittebantur portabat.“⁵²

Kažotić tvrdi kako Sveto Pismo govori kako su oni zaista nešto i posjedovali. Već na početku za to kao argument navodi citat iz samog Svetog Pisma u kojem se spominje Juda, Isusov učenik i jedan od dvanaestorice apostola. Navodi kako je on imao kesu, odnosno vreću u koju je stavljao ono što je pribavljao zajednici, primjerice namirnice za blagdane. Ovdje se ta kesa ne spominje kao nekakav luksuz, nego nužna potreba kako bi se negdje spremile pribavljene namirnice i donijele do zajednice. Ovakve biblijske argumente i pregršt kršćanskih motiva Kažotić će od početka do kraja svoje rasprave navoditi te na njima temeljiti i braniti svoje tvrdnje kako bi dokazao da su kršćanski uzor Isus i njegovi učenici zaista posjedovali ono što im je bilo neophodno te da siromaštvo nije samo po sebi savršeno. Sljedeće poglavlje donosi detaljniju analizu navedenog.

⁵² KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 76.

5. KNJIŽEVNA ANALIZA DJELA

U ovome poglavlju detaljnije će se prikazati, opisati i analizirati sadržaj i struktura rasprave djela. Kako je već ranije spomenuto, glavni predmet Kažotičeve rasprave je siromaštvo, odnosno problem oko toga je li ispravno tvrditi da su Isus i apostoli nešto imali u posjedu. Kažotić je u Avignonu održao svoje izlaganje o tome te je tvrdio kako su zaista kao zajednica posjedovali određene stvari. Pri tome je iznio argumente temeljene na Bibliji te je iskoristio citate iz iste kako bi argumentirao i opravdao svoje tvrdnje što će tijekom analize biti vidljivo. Također, valja podsjetiti kako je on svoje izlaganje održao kako bi stao u obranu posjeda Crkve, za koju je smatrao kako može posjedovati određena dobra. Namjera je analizirati samu tematiku rasprave, Kažotičeve tvrdnje i argumente koje koristi kako bi opravdao rečeno, kako se njima koristi te koje poruke šalje raspravom.

Kada se pogleda Kažotičeva rasprava može se uočiti kako je ona podijeljena u tri dijela koja su različitog opsega. U prvom dijelu Kažotić govori o tome kako su Krist i apostoli zaista nešto imali. U drugom dijelu govori o tome što su sve imali i na koji način. U trećem dijelu progovara o savršenstvu siromaštva, odnosno je li ono savršeno samo po sebi ili ne.

5.1. Prvi dio rasprave

U prvom dijelu Kažotić dokazuje kako su Krist i apostoli imali nešto u zajedničkom posjedu te za to navodi citate iz Svetoga pisma. Na početku se referira na dio iz evanđelja po Ivanu: „*Item (Ioannes) 13 (,29): „Quidam enim putabant, quia oculos habebat Judas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea quae opus sunt nobis ad diem festum,“ et cetera. Certum est autem quod eos oculos, et ea quae in oculis mittebantur, Iudas non habuit ut fur, sed ut procurator domini ad eius imperium conseruando.*“⁵³ Kažotić je iskoristio citat iz Ivanova evanđelja, a spada u dio gdje se govori o posljednjoj večeri Krista i apostola dan prije blagdana Pashe. Kako je već rečeno, Kažotić započinje dokazivati tezu kako su Krist i apostoli imali određena dobra u posjedu primjerom Jude koji je bio Kristov učenik i blagajnik zajednice.⁵⁴ Kažotić navedenim citatom pokazuje kako je Juda imao kesu, te se podrazumijeva kako ona služi spremanju određenih namirnica ili potrepština. Samo

⁵³ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 76.-77.: „Potom Ivan 13, 29: „, Budući da je Juda imao kesu, neki su misli da mi je Isus rekao: „, Kupi ono što nam treba za blagdan“, itd. A sigurno je da Juda onu kesu i ono što se u nju stavljalo nije imao kao kradljivac, nego ju je držao kao Gospodinov ekonom po njegovoj naredbi.

⁵⁴ BENEDIKT XVI., *Apostoli i prvi Kristovi učenici*, Verbum, Split, 2011., 100.

posjedovanje kese te spoznaja čemu ona služi pokazuju već posjedovanje dobara Krista i apostola.

Zatim se referira na Djela apostolska: „Actus 2 (,44): „*Omnes etiam qui credebant erant pariter et habebant omnia communia.*“⁵⁵ Biblija u ovom dijelu govori o prvim kršćanskim zajednicama, ljudima koji su prihvatili obraćenje te se krstili. Kako su prigrlili Boga i vjeru samim time su se predali zajedništvu. Zajedno su molili, lomili kruh te zajednički uzimali hranu.⁵⁶ Evidentno je kako Kažotić ovime nastoji pokazati kako su po istome principu živjeli Krist i apostoli te da su združeni u vjeri u krugu svoje zajednice posjedovali. Zajedništvo se usko veže uz Krista, Oca i Duha i jedna od glavnih komponenti kršćanskog života te vodi ka ljubavi i pravim vrijednostima i omogućuje bliskost s Bogom.⁵⁷ Topos zajedništva općenito je jak u raspravi te je bitan radi Kažotićeva poimanja siromaštva.

Kažotić potom kao argument ističe poslanicu Timoteju: „*Item 1 „ad Timotheum 6 (,8): „Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus.*““⁵⁸ Tvrdnja pripada poslanici u kojoj apostol Pavao poručuje Timoteju kako treba slijediti nauk i dobročinstvo Krista. U njoj Pavao progovara o pobožnosti te da ona uključuje kako čovjek treba biti zadovoljan onime što ima, a ne se okretati bogatstvu koja donosi pokvarenost, svađe i nemire koji se kose s Božjom riječju.⁵⁹ Kažotić ovime jasno daje do znanja kako posjedovanje nužnih stvari poput hrane i pokrivala ne ulazi u kontekst obilja ili rasipništva te indirektno još jednom pokazuje kako su Krist i apostoli posjedovali nužne stvari za život.

Odlučan u tome da dokaže kako su Krist i apostoli imali nešto u zajedničkom posjedu govori kako su „ (...) *Christum et apostolos aliquid habuisse in communi, et contrarium asserere temerarium sit et incautum* (...)“⁶⁰ Jasno se da uvidjeti kako relevantnost pridaje isključivo Bibliji te mu ona predstavlja jedini pravi izvor informacija o životu Krista i apostola. Biblija je Božja samoobjava. Ona je svjedočanstvo apostola, ljudi koji su bili nadahnuti Božjim djelima. Također, Novi zavjet predstavlja tumačenje povijesti o Isusu

⁵⁵ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „Djela apostolska 2, 44: „Svi koji prigriše vjeru bijahu združeni i imali su sve zajedničko.“

⁵⁶ „Biblija – Djela apostolska“, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/search.aspx?k=51&p=2&r=1>, zadnji pristup 28. lipnja 2020.)

⁵⁷ BENEDIKT XVI., n.dj. (54), 16.-17.

⁵⁸ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: Zatim, Prvu Timoteju 6,8: „Imamo li hranu i čime se pokriti, budimo zadovoljni time.“

⁵⁹ „Biblija – Prva poslanica Timoteju“, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=61>, zadnji pristup 28. lipnja 2020.)

⁶⁰ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „(...) Krist i apostoli imali su nešto u zajedničkom posjedu, a tvrditi suprotno, bilo bi nepromišljeno i neoprezno (...)“

Kristu, a napisali su ga očevici Kristova lika i djela.⁶¹ Kažotić odbacuje bilo kakve druge tvrdnje koje se kose s onim što je u Bibliji izrečeno o posjedovanju barem onih nužnih stvari te se može zaključiti da one koji tvrde suprotno te ne slijede ono što je zapisano u Bibliji drži za nesigurne i neoprezne s iskrivljenim vrijednostima.

Nadalje, Kažotić daje naznake kako je Krist zajedno s apostolima posjedovao i novac, te se suprotstavlja onima koji tvrde kako oni zapravo uopće nisu posjedovali nikakav novac: „*Ad quae rationabiliter responderi uidetur, quia et si tunc non habuerunt, alia tamen, scilicet cum emebant, Ionnes 4 (,8), vel emere temptabant, Marcus 6 (,37), habuisse probantur.*“⁶² Referira se na Ivano evanđelje i tvrdi kako nekada i nisu imali novca, kada bi poželjeli nešto kupiti. No, potom navodi Markovo evanđelje gdje se vidi kako su ga imali. U ovom dijelu Markova evanđelja u Bibliji govori se o tome kako Krist s apostolima hrani pet tisuća gladnih ljudi te ga apostoli u jednom trenutku pitaju mogu li im otići kupiti i kruh za 200 denara.⁶³ Kada se pročita cijeli kontekst ovog dijela Evanđelja jasno je kako su imali određenu količinu novca kod sebe, a Kažotić je to iskoristio prilikom izlaganja. Krist nije oklijevao pomoći gladnima koje je susretao na svojim propovijedima te ih je hranio kruhom i svojim učenicima je nalagao da dijele hranu s drugima.⁶⁴ Također govori kako je Krist, „*ea que oblata ut pauper recipiebat humiliter pro suis suorumque ac aliorum indigentium necessitatibus liberaliter expendisse.*“⁶⁵ Krista ističe kao propovjednika koji je boravio među ljudima te je dobivao milodare od istih, koje je trošio na potrebite stvari. Također, mogli bi se reći kako ovime Kažotić ističe Kristovu brižnost i milosrđe, jer iako je imao nešto novca kod sebe on nije bio sebičan i nije iskorištavao taj novac u loše svrhe, nego je taj novac koristio za ono što je potrebno i dijelio ga drugima. Dakle, posjedovanje onog nužnog ne mora uključivati težnju za uživanjem u materijalnom, niti primjerice pohlepu koje nisu odlike dobrog kršćanina, ako se istim koristi na ispravan način, pa samim time ne kvari sliku skromnog života.

U prvom dijelu rasprave Kažotić je napravio svojevrсни uvod u raspravu te je pokazao kako su Krist i njegovi učenici nešto posjedovali. Uočljivo je kako se obilno služi citatima

⁶¹ Frank STAGG, *Teologija Novog zavjeta*, Dobra vest, Novi Sad, 1987., 13.,15.

⁶² KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „Čini se da se na to može razumski odgovoriti, jer da tada, lada su ipak, dakako, kupovali druge stvari, ili su ih namjeravali kupiti, nisu imali (novca), Ivan 4,5; Marko 6,37, pokazalo bi se da su ga imali.

⁶³ „Biblija – Markovo evanđelje“, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=48#vrh>, zadnji pristup 28. lipnja 2020.)

⁶⁴ Ellen G. WHITE, *Isusov život*, Adventus i Znaci vremena, Zagreb, 2006., 296.-297.

⁶⁵ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „(...) kao siromah primao ono što mu je bilo ponuđeno te onda izdašno trošio za potrebe svoje, svojih (učenika) i drugih potrebitih.“

iz Biblije kako bi potkrijepio svoje tvrdnje te se na njih nadovezuje i još dodatno pojašnjava rečeno. Ovakvom metodom koristi se kroz čitavu raspravu što će i biti vidljivo u nastavku rada. Bibliju vidi kako jedini relevantan temelj za tumačenje Kristova života i siromaštva, te otpisuje bilo kakve druge tvrdnje koje se ne uklapaju u biblijski okvir. Mudro pronalazi i bira citate kako bi argumentirao svoje tvrdnje i stavove da je ispravno smatrati kako Krist jest imao određene stvari u zajedničkom posjedu sa svojim učenicima. Također, već se može primijetiti kako se njegovo strogo držanje Biblije podudara s općenitom dominikanskom tradicijom teološke argumentacije.

5.2. Drugi dio rasprave

U ovom dijelu govori o tome što su Krist i apostoli imali te na koje načine su imali. Započinje o tome kako je Krist bio propovjednik te je svoj život posvetio obilazeći druga mjesta i gradove kako bi širio svoj nauk te Božju riječ te zbog toga tvrdi kako „(...) *nullam certam domum, nec aliam rem immobilem habuit. (fol. 179 v.) Mattheus 8 (,20) et Lucas 9 (,58): „Filius dominis non habet caput suum reclinet“*“⁶⁶ Ovime ističe Kristovo siromaštvo te kako on nije imao nikakvog doma niti imanja niti nekakav posjed u privatnom vlasništvu. Osvrće se na njegovo djetinjstvo te ističe kako je „(...) *praeter id quod ex scriptura potest haberi, aliquid asserere puto temerarium.*“⁶⁷ Ističe kako je odrastao u Nazaretu te da je živio u kući svojih roditelja Josipa i Marije. Isus je najveći dio svoga života proveo u Nazaretu kao sin siromašnog zanatlije u skromnoj kući u kojoj je kućanstvo vodila njegova majka Marija.⁶⁸ Budući je ta kuća bila roditeljska, nema ništa sporno što je bio u njoj, jer ona nije bila njegovo vlasništvo pokazujući to preko Lukina evanđelja: „*Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: et reversa in domo sua.*“⁶⁹ Kažotić ovim ističe kako je kuća u biti po vlasništvu pripadala Kristovim roditeljima Mariji i Josipu, a ne direktno njemu.

Kažotić potom ističe kako Krist nije imao stalnog doma. Naime, kako je bio propovjednik putovao je po raznim mjestima te je pripadao svijetu i širio svoj nauk. Kristove propovijedi

⁶⁶ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 80.-81.: „(...) nije imao ni stalnog doma ni ikakvih nekretnina. Matej 8,20 i Luka 9,58: „Sin čovječji nema gdje glavu nasloniti.““

⁶⁷ KAŽOTIĆ, n.dj. (13) 80.-81.: „(...) tvrditi o njemu nešto drugo osim onoga što se može pronaći u Svetom Pismu, smatram nepromišljenim.“

⁶⁸ Rudolf VIMER, *Isus Krist – Život našeg spasitelja*, HKD Sv. Ćirila i Metoda i Biskupski ordinarijat, Zagreb-Đakovo, 1986., 62..

⁶⁹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13) 80.-81.: „Marija je ostala s njom oko 3 mjeseca, a onda se vrati svojoj kući.“

odvijale su se prije pod vedrim nebom u poljima i brdima, nego li u zatvorenim prostorima.⁷⁰ Samim time: „*Ex quo consequenter haberi potest eut etiam utensilia que non nisi in domo conseruari possunt, minime habuisse, et maxime cum talia, quibus ipse humilibus utebatur in hospiciis, faciliter inueniantur.*“⁷¹ Evidentno je kako Kažotić pokušava naglasiti kako nije imao niti one osnovne stvari poput namještaja i sličnoga što drugi ljudi obično imaju u svojim kućama te se koriste time svakodnevno.

Nastavlja kako su Krist i apostoli imali samo najosnovnije stvari i ono što je bilo potrebno za njihove misije te se referira na Djela apostolska i Drugu poslanicu Timoteju spominjući Pavla: „*Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto; et suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum. De quo Paulo etiam legitur quod penulam reliquerit apud Carpum conseruandam utique. Item que libros et membranas sibi deferri iubet (...)*“⁷² Vidljivo je kako oni nisu imali nikakve vlastite nekretnine, nikakva imanja niti obilje, nego samo ono osnovno što je bilo potrebno za život. Stoga, Kažotić završava svoje dokazivanje kako su Krist i apostoli posjedovali odjeću, novac te one stvari koje se troše uporabom.

Nakon toga, izdvaja tri načina posjedovanja a to su: u vlasništvu, na uživanje i na jednostavnu uporabu. Kako četvrti način ističe činjeničnu uporabu te tvrdi kako su Krist i apostoli pohranjivali ono što su imali, dijelili su, kupovali su te su mogli prodavati. Ono što se posebno ističe je zajedničko posjedovanje stvari. Kažotić ovdje dovodi u vezu topos zajedništva s motivima siromaštva i uporabe dobara. Kao argument navodi Lukino evanđelje: „(...) *Lucae 14(,33): „ Qui non renunciauerit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulos.*“⁷³ Ovo je dio Lukina evanđelja gdje Krist postavlja uvjete koje netko mora zadovoljiti da bi bio njegov učenik. Naglašava budućim učenicima kako se moraju odreći svega kako bi postali njegovim učenicima.⁷⁴ Jasno je kako se ovim pokazuje da je postojala jednakost između Krista i njegovih učenika, odnosno apostola, te su kroz život išli istim putem. Krist je dobro poznao svoje učenike, bio je pun ljubavi prema njima i

⁷⁰ WHITE, n.dj. (64.), 228.

⁷¹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 80.-83.: „Iz toga se može zaključiti da nikako nije imao ni svega onoga što je potrebno u svakodnevnoj uporabi (namještaj i sl.), jer se te stvari mogu čuvati samo u kući, pogotovo što se takve stvari lako mogu naći i u skromnim svratištima kojima se on služio.“

⁷² KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 82.-83.: „, Pavao je ostao dvije godine u svom najmljenom stanu i primao je sve koji su dolazili k njemu. O Pavlu se također čita kako je ostavio kabanicu kod Karpa, dakako da mu je čuva; zatim mu naređuje da mu donese knjige i pergamene.“

⁷³ KAŽOTIĆ, n.dj.(13), 84.-85.: „(...) po Luki 14,33: „Tko se ne odreće svega što posjeduje, ne može biti moj učenik.“

⁷⁴Biblija – Evanđelje po Luki“, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/search.aspx?k=49&p=14&r=33>, zadnji pristup 1. srpnja 2020.)

nastojao je u tome da ga slijede.⁷⁵ Svjetonazori, sve što su činili te ono što su imali bilo je prožeto njihovim zajedništvom te su bili jedno. Stoga, kada je riječ o posjedovanju stvari, isto to posjedovanje je kod njih bilo zajedničko.

Vlasništvo stvari Krista i apostola bilo je potpuno prema Kažotiću te u obranu toga navodi citat iz Ivanova evanđelja: „Iudas fur erat.“⁷⁶ Ovaj dio evanđelja prikazuje večeru šest dana prije Pashe u Betaniji na kojoj je Juda prisustvovao zajedno s Kristom. Judu se prikazuje u negativnom svjetlu te se navodi kako njemu inače nije bilo stalo do siromašnih ljudi te je on imao kesu u kojoj bi stavljao ono što bi uzeo.⁷⁷ Zanimljivo je za uočiti kako ovdje sam Kažotić prikazuje Judu drugačije nego li u prvom dijelu. Ovdje kako bi pokazao da oni jesu imali vlasništvo nad stvarima ipak govori te dokazuje citatom kako on jest bio kradljivac te je bio sklon uzimanju od drugih, iako je u početku rasprave tvrdio suprotno.

Kažotić poslije spominje pojedince koju tvrde kako je vlasnik njihovih stvari bio zapravo netko drugi, tko nije bio član njihove zajednice. Takvo što oštro opovrgava te ističe kako su takve tvrdnje zapravo neutemeljene jer ih ne mogu dokazati Biblijom.⁷⁸ Ovo je samo još jedan pokazatelj koliko se Kažotić strogo drži onoga što je napisano u Bibliji te mimo nje ne daje prostora niti jednoj drugoj tvrdnji onih kojih misle suprotno. Biblija je prema njemu jedini izvor koji može pokazati i dokazati kako su Krist i apostoli posjedovali već navedene stvari te su imali vlasništvo nad njima. Kažotić je zasigurno izabrao Bibliju kao osnovicu za argumentiranje svojih tvrdi kako bi pojačao svoju argumentaciju. Naime, na svetopisamsku riječ ne može se iznijeti nikakav prigovor. Svetopisamska riječ je proročko i apostolsko svjedočanstvo Boga i njegovih djela.⁷⁹ Ono što je zapisano u Bibliji je Božja riječ i božanski zakon. Ta ideja i ta metoda argumentiranja bila je najbolji temelj za argumentiranje protiv franjevaca koji su kao autoritet za održavanje siromaštva uzimali ne samo riječ Božju, nego i riječ čovjeka (Oporuka i Pravila Sv. Franje). Te činjenice svakako pridonose boljoj i uvjerljivoj argumentaciji te dokazivanju njegovih stavova i tvrdnji. Može se pretpostaviti kako je Kažotić znao da će mu sve to biti od velike pomoći, pogotovo kako učeni teolog i redovnik, te je takvo što i iskoristio.

⁷⁵ WHITE, n.dj. (64), 229.-230.

⁷⁶ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 86.-87.: „Juda bijaše kradljivac.“

⁷⁷ „Biblija – Evanđelje po Ivanu“, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=50>, zadnji pristup 3. srpnja 2020.)

⁷⁸ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 87.

⁷⁹ STAGG, n.dj. (61), 14.

Nakon toga, nastavlja govoriti o tome kako nije neispravno koristiti se stvarima u nužnoj uporabi, nego je neispravno kada se o tome vodi prevelika ljubav i briga. Ovime Kažotić direktno brani Krista i apostole, jer nastoji pokazati kako su oni svoje stvari imali i koristili po nužnoj potrebi, a ne kako bi vodili lagodan život. Samim time, posjedovanje stvari se ne kosi s Kristovim uvjerenjima niti naukom, pa samim time se ne bi trebalo ni kositi s uvjerenjima te načinom života redovnika, Crkve i dr. Krist nije privlačilo uživanje u materijalnim dobrima te čak štoviše, zazirao je od onih koji se vode materijalnim i misle samo na dobitak, poput primjerice trgovaca koji su znali prodavati i u Božjim hramovima u Jeruzalemu, a koje je Krist znao potjerati.⁸⁰ Valja ponoviti kako Kažotić nastoji pokazati kako su Krist i apostoli imali vlasništvo nad određenim stvarima i da se to ne kosi s kršćanskim pogledom na skroman život te posjedovanje, kako bi dokazao da i svećenstvo, redovništvo te Crkva isto tako mogu imati određena dobra.

Spominje podjelu činjenične uporabe a to su: svagdanja i opskrbna. Kažotić tvrdi kako su se Krist i apostoli koristili svagdanjom uporabom, jer ona spada u okvir savršenstva. Opskrbna uporaba spada u okvir onog nesavršenog te su se njome koristili tek u nekim izuzetnim slučajevima. To pokazuje preko Matejeva evanđelja: „*Nolite solliciti esse et crastinum. Ex paulo superius (Mr. 6, 31-32): Nolite solliciti esse dicentes quid manducabimus aut quid bibemus aut quod cooperiemur?*“⁸¹ Navedeni dio iz Matejeva evanđelja pripada dijelu u kojem se govori o providnosti Boga, odnosno govori se o tome kako ne treba razmišljati niti o hrani, niti piću niti odjeći i ostalome. Stavlja se naglasak na sam život i ono duhovno te na težnju za Kraljevstvom nebeskim i na to kako se Bog na kraju pobrine za sve.⁸² Može se uočiti kako ovdje Kažotić odmah vješto Kristu i apostolima pripisuje svagdanju uporabu koja je savršena za razliku od opskrbne koja to nije. On nastoji kroz cijelu raspravu prikazati Krista i apostole u što pozitivnijem svijetlu, odnosno njihovo posjedovanje i uporabu stvari kako bi na kraju uspješno dokazao tezu kako su oni posjedovali određena dobra i kako u tome nema ništa sporno.

Naposljetku se suprotstavlja onima koji bi se mogli upitati zašto se apostoli nisu mogli primjerice parničiti s drugima oko dobara koje su posjedovali te se boriti za njih na sudu. Svoj odgovor na to pronalazi u Pavlovoj Prvoj poslanici Korinćanima: „*Omnino delictum*

⁸⁰ VIMER, n.dj. (68.), 7.-8.

⁸¹ KAŽOVIĆ, n.dj.(13), 88.-89.: „Ne budite zabrinuti za sutra: i maloprije 6,31-32: Nemojte, dakle, zabrinuto govoriti: Što ćemo jesti? ili: Što ćemo piti? ili: U što ćemo se obući?“

⁸² „Biblija – Evanđelje po Mateju, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=47#vrh>, zadnji pristup 4. srpnja 2020)

est in uobis, quod iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?“⁸³ Ovdje se Pavao obraća ljudima posvećenima u Kristu te oštro osuđuje sukobljavanja na sudu i bilo kakva parničenja. Govori kako je bolje podnijeti nepravdu nego činiti nepravdu drugome te se sukobljavati s drugim, pogotovo radi materijalnih dobara.⁸⁴ Može se primijetiti kako se ovdje daje naglasak na tipičnom kršćanskom elementu poniznosti te skromnosti. Pavlova riječ je svakako prikladna za to, budući da je tijekom svog apostolata doživljavao razne nevolje i napade od drugih, ali je bez obzira ostao ponizan u ljubavi prema Kristu.⁸⁵ Bolje je usprkos svemu, pretrpjeti nepravdu ili prijevaru te sačuvati čistoću duha. Parničenja donose zlo, nemire i pohlepu te se ne uklapaju u kršćansku sliku sloge, mira i zajedništva, stoga se može zaključiti da su apostoli, koji su slijedili Kristov nauk i načela, izbjegavali takvu vrstu sporova i obrane dobara koje su posjedovali.

5.3. Treći dio rasprave

Kažotić u ovome, a ujedno i posljednjem dijelu rasprave, progovara o tome je li siromaštvo savršeno samo po sebi ili je tek sredstvo za postizanje savršenstva. Ovdje se u konačnici suprotstavlja franjevačkim spiritualcima koji tvrde kako Krist i apostoli nisu ništa posjedovali, te su samim time iskazali svoju prešućenu pretpostavku da je krajnje siromaštvo, u kojem je prisutno odricanje svih stvari i materijalnih dobara, savršeno. Prema njima je Krist obdržavao apsolutno siromaštvo i samim time bio apsolutno savršen.

Kažotić navodi kako je siromaštvo zapravo odricanje onoga što se posjeduje. Siromašan je onaj tko se odrekne vlasništva nad stvarima, uživanja u njima te jednostavne uporabe stvari. No, kada bi se čovjek odrekao i činjenične uporabe stvari te bi samim time bio i krajnje siromašan, isto to onda ne bi bilo ispravne jer *„abdicare facti usum omnino non uirtus sed uitium est, cum sit contra naturam et ad proprii subiecti tendat corruptionem.*“⁸⁶ Ističe kako mora postojati nekakva nužnost u posjedovanju i uporabi stvari, i ovdje zapravo

⁸³ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 90.-91.: „Zapravo već vam je to nedostatak što se parničite među sobom. Zašto radije ne trpите nepravdu, zašto radije ne podnosite prijevaru?“

⁸⁴ „Biblija – Prva poslanica Korinćanima“, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=53#vrh>, 4.srpnja 2020.)

⁸⁵ BENEDIKT XVI., n.dj. (54.), 106.

⁸⁶ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 92.-93.: „odreći se činjenične uporabe nije krepost nego mana, jer je protiv naravi i teži k samouništenju.“

brani način na koji su Krist i apostoli posjedovali stvari te ih koristili. Prijeka je potreba koristiti se barem osnovnim stvarima, jer sam život bez toga nije moguć.

Također, osporava tezu kako je siromaštvo veće i bolje, ako se sačuva kreposna mjera. Govori kako se time zapravo prešutno tvrdi kako postoji siromaštvo koje nije krepost. Stoga, samim time se može uvidjeti kako siromaštvo nije samo po sebi savršeno.⁸⁷ Ovime jasno pokazuje kako siromaštvo samo po sebi zapravo nije nikakva vrlina, nego je ono samo instrument pomoću kojeg se dolazi do onog dobrog i savršenog. Krajnje siromaštvo niti je dobro niti je izvedivo u životu, nego treba postojati posjedovanje barem nečega osnovnoga te se time koristiti i držati umjerenost u svemu.

Na samom kraju rasprave navodi primjer Ivana Krstitelja koji je bio siromašniji od Krista i to dokazuje preko Matejeva i Lukina evanđelja: „*Venit Ioannes Baptista, neque manducans, neque bibens.*“⁸⁸ Ivan Krstitelj je kršćanski svetac i propovjednik koji je krstio Krista. Također, vodio je pustinjački način života u siromaštvu. Skromno se hranio i odijevao.⁸⁹ Stoga ne čudi što ga je Kažotić izabrao kao završni primjer za dokazivanje kako siromaštvo u biti nije savršenstvo. Poredbom Krista i Ivana Krstitelja, Kažotić ističe kako Ivan Krstitelj nije bio savršeniji od Krista, iako je bio siromašniji od njega po posjedovanju stvari te uporabi. Već na početku ovoga dijela Kažotić ističe kako siromaštvo nije savršeno samo po sebi, nego je ono jedno od puteva za dolaženje do savršenstva. Dakle, ako netko ima manje, a netko drugi malo više, ovaj prvi nije niti savršeniji niti bolji od ovoga drugoga, budući da siromaštvo ne predstavlja vrlinu koja izravno sama po sebi donosi savršenstvo.

Kroz analizu se dalo uvidjeti kako Kažotić od početka do kraja rasprave revno brani tezu kako je Krist imao određene nužne stvari zajedno sa svojim učenicima, odnosno apostolima te time osporava stavove spiritualaca kako oni nisu posjedovali ništa. Izrazit naglasak daje toposima samog siromaštva te zajedništva koji su tipični za teološku i kršćansku literaturu te su općenito ustaljeni u kršćanskim svjetonazorima. Uz gotovo svaku svoju tvrdnju on dodaje jedan ili više biblijskih argumenata kojima brani i dokazuje izrečeno. Vješto i mudro ih bira te se oslanja na dijelove Biblije koji su relevantni za dokazivanje njegove teze, a uz to se može primijetiti kako kritički gleda na uvjerenja suprotne strane, odnosno spiritualaca. Podjelom rasprave na tri djela stvara se preglednost čitave rasprave te je uočljiva određena gradacija. Naime, najprije započinje s dokazivanjem kako su oni zaista nešto i posjedovali,

⁸⁷ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 93.

⁸⁸ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 94.-95.: „Dode Ivan Krstitelj, niti je jeo niti pio.“⁸⁸

⁸⁹ VIMER, n.dj. (68), 69.-70., 76.

potom prelazi na konkretne stvari koje su imali te na načine na koje su ih posjedovali, pritom opravdavajući to isto posjedovanje time što ih ističe kao nužnost te za to navodi i biblijske argumente. Na kraju dolazi do krajnje točke kada siromaštvo ne predstavlja kao vrlinu niti kako savršenstvo samo po sebi, nego kao sredstvo za postizanje istoga. Mora postojati određeno posjedovanje nekih stvari te njihova osnovna uporaba, a ako je netko siromašniji od drugoga po imanju i korištenju stvari, ne znači i da je savršeniji. Zadnjim dijelom ujedno opravdava vlasništvo te korištenje osnovnih stvari Krista i apostola. Također, vidljivo je kako on kroz njihov primjer želi pokazati kako u posjedovanju dobara Crkve također nema ništa loše. Budući da su Krist i apostoli kao veliki uzori kršćanske zajednice posjedovali određene stvari te se njima koristili, samim time nema ništa sporno da Crkva kao institucija i predstavica kršćanstva ima u svome posjedu određene stvari.

Kažotićev teološki pristup te namjera da uz sve i podučiti okolinu dosta dolaze do izražaja od početka do kraja rasprave. On uvjerava i naučava ljude o ispravnosti vjerovanja kako je posjedovanje osnovnih stvari postojalo među njima te da siromaštvo ne isključuje nužno posjedovanje i uporabu istih, a samo siromaštvo nije niti savršenstvo niti kvaliteta sama po sebi, već samo jedan dobar put kako bi se postiglo samo savršenstvo. Samim time pruža direktan protuodgovor te otpor spiritualcima koji su posve drugačijeg stava. Kažotiću nije niti u interesu da prevladaju njihova uvjerenja, budući da su njegove namjere i uvjerenja potpuno drugačiji od njihovih te je cijelo izlaganje, odnosno rasprava, nastala s ciljem, a ne samo radi pukog raspravljanja ili polemike.

Uz biblijske, kao argumente navodi primjere i tvrdnje patrističkih velikana poput Svetog Augustina i Tome Akvinskog. Isti primjeri i tvrdnje će se detaljnije prikazati i analizirati u sljedećem poglavlju.

6. KAŽOTIĆEVI PATRISTIČKI UZORI

Kažotić se, pored Biblije, u svojoj raspravi poslužio i djelima dvojice teologa i filozofa, a oni su Sveti Augustin i Toma Akvinski. U ovom poglavlju prikazat će se i pojasniti primjeri iz njihovih djela koje je Kažotić iskoristio te na koje se pozivao tijekom rasprave. Također, utvrdit će se razlozi zašto se Kažotić ugledao baš na njih dvojicu i njihove teze te koliko mu je to na kraju pomoglo u pogledu argumentacije, prenošenja poruke i uvjerljivosti.

6.1 Sveti Augustin

Kao prvi Kažotićev patristički uzor izdvojit će se Sveti Augustin, najveći kršćanski filozof i teolog.⁹⁰ U svojoj se raspravi ponajprije poslužio Augustinovim djelom *De opere monachorum* ili u prijevodu *O radu redovnika*. Budući da Kažotić u svojoj raspravi zagovara tezu da su Krist i apostoli imali određene stvari u svome posjedu te nužnosti posjedovanja određenih stvari, već u prvom dijelu rasprave navodi Augustinovo korištenje riječi „imati“ u djelu *O radu redovnika*:⁹¹ Sveti Augustin govori sljedeće: „*At si de opere spirituali carnalem victum non habebat, restat ut de opere corporali habuerit, et inde dicat: Neque panem gratis ab aliquo manducavimus, sed in labore et fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus: non quia habuerimus potestatem, sed ut nos formam daremus vobis, qua nos imitaremini. Omnia, inquit toleramus ne quod impedimentum demus Evangelio Christi.*“⁹² Augustin ovdje iznosi kako apostoli nisu živjeli samo od duhovnog rada, nego i od tjelesnog. Posebno ističe apostola Pavla koji je i sam rekao kako su on i ostali apostoli sami priređivali svoj kruh, svojom mukom i danju i noću.⁹³ Već je u navedenim primjerima vidljivo da Sveti Augustin, te potom i Kažotić, zagovara dobrodušan i vrijedan lik te djelo Krista i apostola te ističe njihovu duhovnu i tjelesnu vrijednost. Sveti Augustin jasno i otvoreno izlaže apostolsko posjedovanje određenih stvari poput hrane i da su je sebi čak sami pripremali. Dakle, u svojoj zajednici su imali i iz razloga što su ulagali vlastiti tjelesni trud i rad, a takvo što ne može biti loše.

Kažotić kada govori o opskrbenj uporabi posebno kao primjer navodi apostola Pavla koji se brinuo za pribavljanje stvari zajednici. To nije činio za vlastiti interes i korist, nego je to držao

⁹⁰ Marijan MANDAC, *Sveti Augustin: život i djelo*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb-Split, 2019.

⁹¹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 79.

⁹² Jacques-Paul MIGNE, *Patrologia Latina (vol 6)*, Paris, 1865, 555.

⁹³ MIGNE, n.dj. (92), 555.

kao svoju dužnost. Prema tome, takvo što ne pokazuje Pavlovu nesavršenost, već savršenost:⁹⁴ „*Itemque necessariorum prouisionem per collas respnsiones et deportationes Paulus apostolus tanta sollicitudine egerit (...) Non dispensatiue quasi imperfectionis actum, ut dicunt, sed uelut perfectioni suae in nullo derogantem peraeigit.*“⁹⁵ Slično govori i Sveti Augustin u svome djelu *De opere monachorum*: „*Hoc tamen eum praecipisse iis qui non habebant ejusmodi potestatem, ea quae jam multa dicta sunt manifestant. Qui vocare volunt, ii plerique ex inope ac laboriosa vita conversi sunt. Isti autem fratres nostri temere sibi arrogant, quantum existimo, quod ejusmodi habeant potestatem. Si enim evangelistae sunt, fateor, habent: si ministri altaris, dispensantores sacramentorum, bene sibi istam non arrogant, sed plane vindicant potestatem*“⁹⁶ Apostoli se nisu oslanjali samo na svoju duhovnu službu propovijedanja i dijeljenja sakramenata, nego se također nisu ustručavali svojim rukama napraviti obrok i priskrbiti namirnice. Iako su imali moć Božje riječi i prenošenja iste, nisu se oslanjali samo na to, nego su i svojim tjelesnim radom pridonosili svojoj zajednici i samim time posjedovali stvari, u ovom slučaju hranu.⁹⁷ Dakle, i jedan i drugi govore o radu i opskrbljivanju osnovnim stvarima koje su neophodne za život te rezultatima koje polučuje sam rad. Takvo što ne može i ne treba biti loše, pa čak ni za same apostole. Duhovni rad ne mora nužno isključivati onaj tjelesni. Obojica ističu kako rad i pribavljanje osnovnih stvari ne štete ugledu apostola, već mu doprinose. Ovakvim djelovanjem oni ne ovise samo o dobrodušnosti i naklonosti drugih, nego vlastitim trudom i radom osiguravaju svoju egzistenciju, ali bez zapostavljanja duhovne službe i želje za postizanjem materijalne koristi i uživanja čime ujedno služe kao primjer ostalim ljudima.

Nadalje, Kažotić navodi kako su kako su Krist i apostoli imali kesu u kojoj su čuvali stvari neophodne za život: „*Sed quia apostoli et alii discipuli homines tantum erant, ideoque infirmiores luculos habere as eorum sustantionem admisit.*“⁹⁸ Kod Svetog Augustina prisutna je ista tvrdnja: „*Dominus enim noster more misericordiae suae infirmioribus compatiens, cum ei possent Angeli ministrare, et loculos habebat, quo mitteretur pecunia, quae conferebatur utique a bonis fidelibus eorum victui neccessaria: quos loculos Judae commendavit, ut etiam fures si evitare non possemus, tolerare in Ecclesia disceremus.*“⁹⁹ Jasno se da uočiti kako obojica ističu kako su Krist i apostoli posjedovali neophodne stvari. Posebno

⁹⁴ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 89.

⁹⁵ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 88.

⁹⁶ MIGNE, n.dj. (92), 567.

⁹⁷ MIGNE, n.dj. (92), 567.

⁹⁸ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 88.-89.

⁹⁹ MIGNE, n.dj. (92), 554.

se ističe njihovo posjedovanje kese u kojoj su stavljali prikupljene namirnice. Oslanjajući se samo na spoznaju što je kesa i čemu ona služi, može se već zaključiti da su nešto posjedovali. Također, budući da su u svojoj zajednici prikupljali osnovne potrepštine, posve je opravdano da su morali i imati nešto u što će spremati iste.

Po izdvojenim primjerima je vidljivo da se Kažotić vjerno oslanja na riječ Svetog Augustina. Sveti Augustin smatra se najvećim teologom Crkve i napisao je velik broj teoloških djela. Bio je iznimno obrazovan, a njegova misao i izričaj bili su uzor mnogim budućim teolozima.¹⁰⁰ Evidentno je kako je imao utjecaja i na Kažotića. Izravno se poziva na djelo Svetoga Augustina te ima isto mišljenje kao i on po pitanju posjedovanja i siromaštva. Također, snaga djela *De opere monachorum* ogleda se u tome što se u njemu suprotstavlja onim redovnicima koji su se pod maskom lažne svetosti odali lijenosti te koji bi živjeli na trošak ostalih redovnika. U djelu zagovara staleški rad i smatra da nije nečasno ukoliko se redovnik bavi radom koji je nužan za egzistenciju i kojeg ujedno zahtjeva i samo bogoslužje.¹⁰¹ Dakle, djelo Svetog Augustina nastalo je s ciljem i ima svoju svrhu, jednako kao i Kažotićeva rasprava. Sveti Augustin se oslanja na Bibliju i revno zagovara i brani posjedovanje stvari te sam rad i kao uzorne primjere navodi Krista i apostole. Posjedovanje stvari i rad nije omelo njihovu duhovnu službu niti su se okrenuli uživanju u materijalnom, a niti je to štetilo njihovom ugledu niti kršćanskoj zajednici, stoga nema razloga osporavati njihovo posjedovanje niti njihov rad. Takvog stava je i Kažotić što je već prethodno i prikazano. Sveti Augustin za svoga života bio mnogo toga: bio je profesor, teolog, filozof, retoričar, pučki govornik, biskup, grešnik, a onda i svetac. Njegova snaga kao pisca i mislioca ogleda se u tome što on proživljava ono o čemu razmišlja te ono što piše.¹⁰² Iskren je i direktan oko onoga o čemu govori i piše, a to se vidi i osjeti na primjeru njegova djela *De opere monachorum*. Valja ponoviti kako je Kažotić bio obrazovan čovjek koji je bio prisutan u europskim intelektualnim krugovima te se prepustio redovničkom životu.¹⁰³ Kao takav je nesumnjivo bio upoznat s likom i djelom Svetoga Augustina. Može se zaključiti da je Kažotić prepoznao snagu misli, učenost i općenito veličinu Svetoga Augustina u kršćanskom svijetu te je iz toga razloga i uveo Augustinovu riječ u svoje djelo kako bi dodatno učvrstio svoju argumentaciju u svojoj raspravi. Može se reći kako je u tome i uspio, jer tvrdnje Svetoga Augustina koje je Kažotić iskoristio u svojoj raspravi odgovaraju tematici i problematici same rasprave te idu Kažotićevim tvrdnjama općenito u

¹⁰⁰ MANDAC, n.dj. (90), 5.-6.

¹⁰¹ Ivan Petar BOCK, „Sveti Augustin idealni osnivač redova“, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 1930, 363.

¹⁰² Giovanni PAPINI, *Sveti Augustin*, Verbum, Split, 2001.,191., 199..

¹⁰³ BIŠKUP i ŠANJEK, n.dj. (4), 17., 27.

prilog i pokazuju da obojica imaju slične svjetonazore. Sveti Augustin je po svemu sudeći teološki autoritet, stoga prisutnost njegove riječi u raspravi Kažotiću daje dodatno na vjerodostojnosti i pomaže dokazivanju teze da su Krist i apostoli posjedovali određene stvari i da siromaštvo ne znači nužno odreći se apsolutno svega

6.2. Toma Akvinski

Kažotić se, pored Augustina, ugledao i na skolastičkog filozofa i kršćanskog teologa Tomu Akvinskog koji je djelovao od 1225. do 1274. godine.¹⁰⁴ Kažotić Tomu Akvinskog izravno spominje u trećem dijelu rasprave koje se bavi pitanjem je li siromaštvo po sebi savršenstvo ili sredstvo postizanja savršenstva.¹⁰⁵ Akvinski je o ovom pitanju raspravljao u nekoliko svojih djela, a u ovome radu kao primjer će poslužiti njegovo djelo *Suma contra gentiles* ili u prijevodu *Suma protiv pogana* u kojem je dosta govorio o problematici siromaštva.

Suma contra gentiles je jedno od najznačajnijih djela Tome Akvinskog. Djelo je nastalo kako bi pomoglo dominikanskim misionarima u radu protiv nevjernika i kako bi nevjernicima predstavilo katoličku vjeru.¹⁰⁶

Kažotić tvrdi da „*paupertas voluntaria non dicat aliud quam possessorum rerum abdicationem. Tanto erit paupertas maior, quanto plus a se possedas res abdicauerit, ut puta secundum superius positam distinctionem: qui rei proprietatem et dominium abdicat, pauper est; qui proprietatem et dominium usumfructum, pauperior; qui cum hoc etiam simplicem rei usum, adhuc pauperior. In summo vero pauper erit, qui et ipsum facti usum a se abdicauerit. Sed abdicare facti usum omnino non uirtus sed uitium est, cum sit contra naturam et ad proprii subiecti tendat corruptionem.*”¹⁰⁷ Ovdje govori da dobrovoljno siromaštvo znači odricanje apsolutno svega onoga što je u posjedu, a samo siromaštvo je veće što je dublje odricanje onoga što se posjeduje. Zatim gradira siromaštvo i govori da je siromašan onaj tko se odrekne vlasništva nad stvarima i gospodarenja istih, a onaj koji se odrekne i toga i uživanja plodova, taj je siromašniji. Na kraju, najsiromašniji je onaj koji se odrekne i činjenične uporabe. Ali, odricanje činjenične uporabe nije nikakva vrlina, nego mana i ona se protivi ljudskoj prirodi i

¹⁰⁴ Toma AKVINSKI, *Izbor iz djela*, prev. Veljko Gortan i Josip Barbarić, Naprijed, Zagreb, 1990., 11.

¹⁰⁵ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 93.

¹⁰⁶ Toma AKVINSKI, *Suma protiv pogana – Suma contra gentiles*, sv. I., prev. Augustin Pavlović, Kršćanska sadašnjost, 1994., 13., 23., 33.

¹⁰⁷ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 92

vodi propasti čovjeka.¹⁰⁸ Kažotić se protivi onima koji zagovaraju tezu kako Krist i apostoli nisu imali ništa te samim time nameću ideju kako je siromaštvo zapravo savršeno, a pogotovo ono krajnje siromaštvo. Kao što je već prikazano i objašnjeno u prethodnom poglavlju rada, po Kažotiću siromaštvo nije vrlina, a krajnje siromaštvo nije savršenstvo. Ono nije moguće te je nužna potreba posjedovati osnovne stvari bez kojih život nije moguć. Stoga, suprotnoj strani pruža otpor i nastoji opovrgnuti njezine teze

Ista misao vezana za siromaštvo prisutna je kod Kažotićeva prethodnika Tome Akvinskog. Toma Akvinski u djelu *Suma contra gentiles* govori da čovjek ne smije sebi uskratiti uzdržavanje vlastitog života: „(...) *nullius enim boni obtentu debet homo sibi sustentationem vitae subtrahere.*“¹⁰⁹ Zatim dodaje: „*Paupertas igitur talis laudabilis est cum homo, per eam a sollicitudinibus terrenis liberatus, liberius divinis et spiritualibus vacat: ita tamen quod cum ea remaneat facultas homini per licitum modum sustentandi seipsum, ad quod non multa requiruntur. Non enim paupertas secundum se bona est: sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quominus spiritualibus intendat.*“ U ovom primjeru navodi kako je siromaštvo vrijedno, onda kada se čovjek oslobodi zemaljskih briga te se slobodnije bavi božanskom i duhovnom zbiljom, ali na način da se čovjek može brinuti o sebi onako kako je dopušteno. Siromaštvo nije samo po sebi dobro, nego je dobro ako čovjeka ne sprečava i ne ometa na njegovu duhovnom putu.¹¹⁰ Toma Akvinski jasno ukazuje da je siromaštvo dobro i opravdano ukoliko je čovjek dalje od zemaljskih dešavanja i potreba koja priječe duhovne stvari i ukoliko se može uzdržavati kako i doliči. To naravno podrazumijeva nužno posjedovanje određenih stvari, ali to nužno posjedovanje nije loše, ukoliko se ne zanemari ono duhovno i ako se ne krene ka uživanju u materijalnim dobrima.

Kada Toma Akvinski govori o siromaštvu polazeći od bogatstva tada navodi: „*Exteriores quidem divitiae sunt necessariae ad bonum virtutis: cum per eas sustentemus corpus, et aliis subveniamus. Oportet autem quod ea quae sunt ad finem, ex fine bonitatem accipiant. Necesse ergo est quod exteriores divitiae sint aliquod bonum hominis, non tamen principale, sed quasi secundarium: nam finis principaliter bonum est, alia vero secundum quod ordinantur in finem.*“¹¹¹ Prema onome što Toma navodi bogatstvo je neophodno za kreposti, jer se njime uzdržava tijelo i daje mogućnost pomaganja drugima. Važno je da to bogatstvo služi dobrome

¹⁰⁸ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 93.

¹⁰⁹ Toma AKVINSKI, *Suma protiv pogana*, sv. II., prev. Augustin Pavlović, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994, 594.-595..

¹¹⁰ AKVINSKI, n.dj. (109), 594.-595.

¹¹¹ AKVINSKI, n.dj. (109), 592.

cilju. Bogatstvo mora biti dobro za čovjeka. Ono ne smije biti na prvome mjestu, već na drugom. Cilj uvijek mora biti dobro, a ono ostalo je dobro ukoliko služi tom cilju.¹¹² Akvinski ovdje ne propagira bogatstvo niti neku materijalnu korist, nego ističe kako posjedovanje bogatstva, odnosno bilo kakvih stvari i sredstava može poslužiti ostvarenju nužnih potreba, a održavanje i pomaganje drugima to svakako jesu. Naglasak stavlja na dobrobiti čovjeka, a te stvari i njihovo posjedovanje moraju ići u korist toj dobrobiti.

Ako siromaštvo sprečava dobro koje bogatstvo može polučiti, onda je takvo što zlo:¹¹³ „*Inque vero paupertas aufert bonum quod ex divitiis provenit, scilicet subventionem aliorum et sustentationem propriam, simpliciter malum est (...)*“ Toma Akvinski ovime zapravo dodatno naglašava kako se ne može živjeti bez ičega te da apsolutno siromaštvo ne može donijeti ništa dobro.

Nadalje, Toma Akvinski govori o tjelesnom radu te pribavljanju hrane: „*Omnis enim actus sollicitudinem requirit . Si igitur homo nullam sollicitudinem de rebus corporalibus habere debet, sequitur quod nihil corporale agere debeat: quos neque possibile, neque rationabile est observari. Deus enim unicuique rei ordinavit actionem secundum proprietatem suae naturae.*¹¹⁴ Uz to još navodi: „*Non est tamen hic modus perfectionis humanae quod nihil corporale agatur quia, cum corporales actiones ordinentur ad ea quae sunt necessaria ad conservationem vitae, si quis eas praetermittit , vitam suam negligit, quam quilibet conservare tenetur.*¹¹⁵ Po Tomi Akvinskom svaki čin zahtjeva i neku brigu. Ako čovjek ne bi brinuo o tjelesnim stvarima, onda to znači da ne bi smio ni raditi ništa tjelesno. Takvo što nije moguće održavati. Ljudsko savršenstvo ne ogleda se u tome da čovjek ne smije raditi ništa tjelesno. Tjelesni rad je neophodan za život. Sam Bog je naložio da ga, kao i duhovni rad, valja provoditi. Ako čovjek zanemaruje tjelesni rad, onda zanemaruje i svoj život kojeg bi zapravo trebao čuvati.¹¹⁶ Kao i Sveti Augustin, Toma Akvinski ističe važnost tjelesnog rada, jer takav rad, kao i duhovni, polučuje svoje rezultate. Takvim radom održava se život i priskrbuju se osnovne stvari koje su potrebite svakom čovjeku. Stoga, takav rad nije pokazatelj nečijeg nesavršenstva, nego upravo suprotno, idu na dobro čovjeka.

Pored navedenog većeg djela Tome Akvinskog, valja spomenuti i primjer iz jednog njegovog manjeg djela *De perfectione spiritualis vitae* u kojem je Toma također govorio o temi

¹¹² AKVINSKI, n.dj. (109), 593.

¹¹³ AKVINSKI, n.dj. (109), 593.

¹¹⁴ AKVINSKI, n.dj. (109), 606.

¹¹⁵ AKVINSKI, n.dj. (109), 606.

¹¹⁶ AKVINSKI, n.dj. (109), 607.

siromaštva: „*Sed si verba domini diligenter, considerentur, non in ipsa divitiarum dimissione perfectionem posuit; sed hoc ostendit esse quasi quandam perfectionis viam, ut ipse modus loquendi ostendit, cum dicitur: si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quae habes, et da pauperibus, et sequere me: quasi in sequela Christi consistat perfectio, dimissio vero divitiarum sit perfectionis via.*“¹¹⁷ Toma Akvinski ovdje ističe kako je siromaštvo samo put do savršenstva, odnosno da se savršenstvo sastoji u nasljedovanju Krista, a samo odricanje od bogatstva je put prema savršenstvu.¹¹⁸

Na temelju prikazanih primjera je vidljivo da se Kažotić dosta oslanjao na riječ Tome Akvinskog. Toma Akvinski bio je obrazovan čovjek te je jedan od najznačajnijih kršćanskih filozofa i teologa. Za života je bio nazivan *doctor angelicus*.¹¹⁹ Budući da je Toma imao takav ugled, Kažotić je imao razloga ugledati se i na njega. Tomu Akvinskog izravno spominje u djelu te se poziva na njegovu misao i stav o siromaštvu. Također, postoji jaka poveznica između njih dvojice. Naime, obojica su bili pripadnici dominikanskog reda i dominikanci su cijenili lik i djelo Tome Akvinskog, a jedna od činjenica koja to pokazuje je ta da su dominikanci na svojim studijima morali pomno proučavati Tomina djela.¹²⁰ Već po ovome se može zaključiti kako se Kažotić zasigurno napajao djelima i učenjem Tome Akvinskog te je samim time bio upoznat sa njegovom misli. Tominu misao je uveo u svoje djelo i izravno se pozvao na nju. Kažotić već na početku trećeg dijela rasprave naziva Tomu kao *venerabilis doctor*, odnosno časnim naučiteljem, čime ističe Tomin autoritet i njegovu veličinu u kršćanskoj teologiji.¹²¹ O Tominom značaju teološkog učenja govori i činjenica da su opće skupštine isticale i savjetovale proučavanje Tomina učenja te su ga označavale kao najsigurnije. Pogotovo je to činila opća skupština u Metz u 1313. godine.¹²² Također, Toma kroz svoja djela pokazuje svoje poznavanje Biblije i svoj oslonac za obradu određene problematike također pronalazi u njoj. Kao što je već spomenuto, bio je filozof i teolog i kao takav se, tipično za kršćanske autore, služio biblijskim likovima i navodima koji služe kao dio njegove argumentacije te pridonose snazi i vjerodostojnosti djela.¹²³ Toma Akvinski smatra kako siromaštvo nije simbol savršenstva, nego samo dobar put do postizanja istog. Za njega je siromaštvo *instrumentum perfectionis* te samo

¹¹⁷ Anto GAVRIĆ, „Augustin Kažotić i Toma Akvinski“, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 2021., 25.

¹¹⁸ GAVRIĆ, n.dj. (117), 25.

¹¹⁹ AKVINSKI, n.dj. (104), 11.

¹²⁰ HINNEBUSCH, n.dj.(23), 83.-84.

¹²¹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 92.-93.

¹²² GAVRIĆ, n.dj. (117), 20.

¹²³ Stjepan KUŠAR, *Filozofija u srednjem vijeku*, Matica hrvatska, Zagreb, 2015., 95.

po sebi ne predstavlja savršenstvo.¹²⁴ Toma ovime stavlja naglasak da siromaštvo nije i ne može biti osnovica savršenstva, nego je ono samo sredstvo pomoću kojeg se može doći do tog savršenstva. Siromaštvo je dobro ako odgovara životu i potrebama redovničke zajednice. Također, u životu svakog čovjeka, pa tako i redovnika, mora postojati posjedovanje stvari koje su potrebne za egzistenciju, u suprotnom ista može biti narušena. Ova razmišljanje dijeli i Kažotić. Stoga, Tomino razmišljanje koje je prisutno u Kažotićevoj raspravi odgovara problematici s kojom se Kažotić uhvatio u koštac te, kao i u slučaju sa Svetim Augustinom, pomaže Kažotićevoj argumentaciji i zauzima relevantno mjesto u raspravi zbog Tomine učenosti, ugleda i značaja kao kršćanskog teologa.

¹²⁴ GAVRIĆ, n.dj. (117), 25.

7. JEZIČNA ANALIZA DJELA

U ovome poglavlju donijet će se jezična analiza Kažotićeve rasprave. Izdvojiti će se, opisati i pojasniti odabrani jezični segmenti kako bi se okvirno utvrdilo kakav jezik i stil prevladavaju u raspravi te koliko pridonose u prenošenju i shvaćanju tematike, argumenata i poruke same rasprave.

Valja istaknuti kako Kažotić nije osobno napisao raspravu o kojoj je riječ u radu. Naime, kako je već ranije spomenuto, tekst rasprave nastao je od strane zapisničara koji je bilježio Kažotićevo usmeno izlaganje koje je održao pred papom u Avignonu.¹²⁵ Ovdje se neće analizirati sam rukopis rasprave, nego izvorni tekst kojeg Franjo Šanjek donosi u knjizi *Scripta theologica* koja je temeljno izdanje za rad, a izvorni tekst u knjizi objavljen je prema rukopisu *Cod. Lat. 142* iz mletačke Marciane.¹²⁶

Kažotićeva rasprava pisana je latinskim jezikom srednjega vijeka. Latinski jezik bio je jezik rimske države, a kasnije se proširio i na ostatak europskog kontinenta. Svoje korijene vuče iz antike, a njime su pisana mnoga značajna djela rimske i latinske književnosti. Latinski jezik nije zaobišao ni hrvatsko područje te je bio službeni jezik na hrvatskim dvorovima u 10. i 11. stoljeću te hrvatskog sabora do 1847. godine. Također, sva značajna dokumentacija hrvatske političke povijesti pisana je upravo latinskim jezikom.¹²⁷ Budući da je Augustin Kažotić djelovao u razdoblju srednjeg vijeka važno je spomenuti kako je latinski jezik u tom razdoblju bio jezik Crkve i liturgije te je bio jezik učenih ljudi te je kao takav ostao kroz čitavi srednji vijek. Pučki jezici nisu uspjeli podčiniti latinski jezik i čak štoviše, mnogi tekstovi napisani pučkim jezicima prevedeni su na latinski. Također, latinski jezik bio je jezik uprave, diplomacije, pravosuđa, znanosti, itd.¹²⁸

Srednjovjekovni latinski jezik razlikuje se od klasičnog latinskog jezika. Naime, u antičko doba za vrijeme Cicerona, Vergilija, Horacija i drugih latinski je bio leksički čist, normiran te sintaktički dotjeran.¹²⁹ Dakle, to je bio književni jezik stiliziran na visokoj razini koji je poznat kao klasični latinski jezik. S druge strane, srednjovjekovni latinski bio je jezik Crkve te se od klasičnog latinskog razlikovao ponajviše po pravopisu i sintaksi, a u njemu je bilo utjecaja i

¹²⁵ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 70.

¹²⁶ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 68.

¹²⁷ VRATOVIĆ, 2002., *Matica hrvatska*, VIJENAC 206 (<https://www.matica.hr/vijenac/206/mislim-latinski-pisem-hrvatski-15119/>), zadnji pristup: 20.srpnja,2022.)

¹²⁸ Ernst R. CURTIUS, *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, prev. Stjepan Markuš, Naprijed, Zagreb, 1998., 34.-35.

¹²⁹ VRATOVIĆ, 2002., *Matica hrvatska*, VIJENAC 206 (<https://www.matica.hr/vijenac/206/mislim-latinski-pisem-hrvatski-15119/>), zadnji pristup: 20.srpnja,2022.)

narodnih jezika. U književnim djelima koja su pisana srednjovjekovnim latinskim jezikom te razlike nisu toliko velike, a sam djela nisu više bila prožeta rimskim duhom, već kršćanskim.¹³⁰

Rasprava započinje Kažotićevim tvrdnjama da su Krist i apostoli imali nešto u zajedničkom posjedu: „*Quantum ad primum, videlicet utrum Christus et apostoli aliquid habuerunt in communi? Quia scriptura dicit canonica eos habuisse, Ioannes 12(6): „Iudas fur erat et loculos habens ea quae mittebantur portabat.“*“¹³¹ Ovdje Kažotić koristi zavisno upitnu rečenicu koja se može prepoznati po vezniku „*utrum*“. U srednjovjekovnom latinskom jeziku bio je čest slučaj korištenja veznika „*si*“ umjesto „*utrum*“ u upitnim rečenicama.¹³² To pravilo nije vidljivo na prikazanom primjeru, stoga po pitanju toga nema odstupanja od klasičnog latiniteta, Dakle, Kažotić svoje izlaganje započinje pitanjem i zatim na njega sam odgovara navodeći citat iz Biblije što pomaže privlačenju pažnje publike i čitatelja te Kažotićevoj vjerodostojnosti u izlaganju. Također, prisutna je i uzročna rečenica koja se može prepoznati po vezniku „*quia*“. U ovom primjeru može se uočiti i vlastito ime „*Ioannes*“. Naime, srednjovjekovni latinski donio je širok dijapazon novih vlastitih imena biblijskih junaka, povijesnih osoba, književnika i drugih koja u klasičnom latinitetu nisu postojala.¹³³

Kada govori o svetim ocima i imanju kaže: „*Etiam sancti patres in hac materia uocabulo habendi simpliciter utuntur, ut pater Augustinum in libro De opere monachorum.*“¹³⁴ U ovom primjeru prisutan je gerundiv „*habendi*“. Također, vidljiva je zamjena -v sa -u, pa je riječ „*vocabulo*“ napisana kao „*uocabulo*“.

Nastavlja govoriti o zajedničkom posjedovanju Krista i apostola: „*Item, in Glossa super 1 ad Corinthios 9(4-7) et per diuersa (fol. 179r) decreta credo quod necessum sit dicere: Christum et apostolos aliquid habuisse in communi, et contrarium asserere temerarium sin et incautum, etiam si posset aliquibus adinventionibus ad veritatem reduci. His autem contrarium uidetur, quia discipuli Domini famis necessitate deuulsis spicis confricata grana manducabant, (ut) Mattheus 12(1), Lucas 6(1), quod uidetur significare non eos habuisse unde emerent.*“¹³⁵

¹³⁰ VRATOVIĆ, n.dj. (21), 348.

¹³¹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 76.-77.: „Što se prve točke tiče, naime, jesu li Krist i apostoli imali nešto u zajedničkom posjedu? Jer, Sveto pismo kaže da su imali. Ivan 12,6: „Juda bijaše kradljivac; kako je imao kesu, uzimao je što se u nju stavljalo.““

¹³² Greti DINKOVA-BRUNN, *Medieval latin Chapter 17*, urednik James Clackson, MA Oxford, Malden, 2011., 301.

¹³³ DINKOVA-BRUNN, n.dj. (132), 291.

¹³⁴ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „Također, sveti oci, kad o tome govore, jednostavno se služe riječju imati, kako se to jasno vidi kod Augustina u njegovoj knjizi *De opere monachorum*.“

¹³⁵ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „Slično je i u Glosi na prvu poslanicu Korinćanima i i raznim odredbama te stoga držim da je potrebno reći: Krist i apostoli imali su nešto u zajedničkom posjedu, a tvrditi suprotno, bilo bi nepromišljeno i neoprezno, iako bi se prema nekim pronađenim (biblijskim) navodima (to) moglo činiti istinitim.

Uočljivo je kako se kroz čitav odlomak ponovno javljaju vlastita imena preuzeta iz Biblije poput „*Christus*“, „*Dominus*“, „*Mattheus*“, „*Lucas*“ te opća imenica također karakteristična za biblijski okvir, a to je „*apostolus*“. Prisutna je konstrukcija akuzativa s infinitivom „(...) *credo quod necessum sit dicere: Christum et apostolos aliquid habuisse in communi* (...)“. Klasični akuzativ s infinitivom u srednjem vijeku bivao je potisnut te se nije često koristio. Također, pri samom korištenju često bi se dodavali veznici poput „*quod*“, „*quia*“, „*quoniam*“. ¹³⁶ Na samom početku rečenice odlomka ističe se prilog „*item*“ i pisan je isto kao u klasičnom latinitetu.

U sljedećem odlomku: „*Quod etiam obiicitur: Crucifixores eius, preter uestes, nichil aliud quod diuiderent inuenisse solui uidetur, quia is qui pecuniam habebat, si qua forte supererat, non cum Domino spoliandus remanserat, sed magis spoliantibus hostibus fuerat sociatus.*“ ¹³⁷ Ovdje valja istaknuti važnu odliku srednjovjekovnog latiniteta, a to je drugačije pisanje diftonga. ¹³⁸ Dolazi do njihova skraćivanja što je vidljivo na prijedlogu „*preter*“ koji se u klasičnom latinitetu pisao kao „*praeter*“. Nadalje, ističu se prilozima „*etiam*“ i „*forte*“ i njihov oblik se nije promijenio u srednjem vijeku.

Kada govori o tome što su to Krist i apostoli imali kaže: „*Quae autem habuerunt, et quomodo nomen habendi intelligi debeat? Sciendum quod Dominus noster Iesus Christus, quia tempore suae manifestationis per ciuitates et castella, continue praedicationi dedicauerat.*“ (...) *Et Lucas 8(1): „Ipse iter faciebat per ciuitates et castella, praedicans et euangelizans regnum Dei.“*“ ¹³⁹ Ovaj dio rasprave Kažotić ponovno započinje upitnom rečenicom koju ovdje karakteriziraju veznici „*quae*“ i „*quomodo*“ te nakon toga daje odgovore i citira Lukino evanđelje kao jedno od svojih argumenata. U prvoj rečenici prisutan je gerundiv „*habendi*“, a pored ostalih već ranije spomenutih biblijskih imena spominje se i kršćanski izraz „*regnum Dei*“. Također, riječ „*civitas*“ ovdje označava grad. U srednjovjekovnom latinskom jeziku bio je čest slučaj korištenja upravo te riječi za grad umjesto riječi „*urbs*“ ¹⁴⁰

Čini se da je suprotno tome, jer su Gospodinovi učenici, natjerani glađu, trgali klasje i smrvljeno ga jeli, Matej 12,1 i Luka 6,1, što, čini se, znači da ga nisu imali odakle kupiti.“

¹³⁶ DINKOVA-BRUNN, n.dj. (132), 299.

¹³⁷ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 78.-79.: „A što se tiče primjedbe da oni koji su Krista razapeli nisu našli ništa drugo što bi međusobno razdijelili, osim njegovih haljina, čini se da se na nju može odgovoriti, budući da onaj koji je kod sebe imao možda preostalog novca nije ostao kod Gospodina da bude oplijenjen, nego se radije pridružio neprijateljima koji su ga plijenili.“

¹³⁸ K.P. HARRINGTON, *Medieval latin, second edition*, The University of Chicago Press, Chicago, 1997.

¹³⁹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 80.-81.: „A što su imali i kako treba shvatiti riječ „imali“?. Treba znati da se naš Gospodin Isus Krist, budući da je za javnog života obilazio gradove i sela, potpuno posvetio propovijedanju. (...) Luka 8,1: „Sam je obilazio gradove u sela propovijedajući i obznajući radosnu vijest i kraljevstvu Božjem.““

¹⁴⁰ HARRINGTON, n.dj. (138), 7.

Dalje nastavlja o načinima posjedovanja: „*Si quid forte (fol. 180v) de substantia rei remanserit, sed tantum in ipso actu utendi, quomodo solo dicunt Dominum nostrum Iesum Christum et apostolos eius res necessarias habuisse. Sed cum ea quae Dominus noster et apostoli habebant conseruarent iuxta quod dicit Augustinus (...)*“.¹⁴¹ U ovome primjeru valja istaknuti uvođenje uvjetne rečenice koja se može prepoznati po vezniku „*si*“.

O negiranjima zajedničkog posjeda Krista i apostola: „*Et cum ex hoc inferre uideantur hanc propositionem esse simpliciter ueram: Dominus noster Iesus Christus et apostoli nichil habuerunt. Contra tot sacrae scripturae testimonia, „prophanam“, credo, „uocum nouitatem“, quam apostolus (Paulus) uitare iubet (...)*“.¹⁴² Ovdje se ističe pridjev „*prophanus*“ koji se u klasičnom latinitetu pisao kao „*profanus*“. Naime, u srednjem vijeku dolazilo je do aspiracije, pojave kod koje se -f mijenjalo sa -ph.¹⁴³

U daljnjem tekstu navodi: „*Est autem cons(i)derandum, quod licet Dominus noster Iesus Christus infimitatem nostrae carnis assumpserit, suae tamen diuinitatis plenitudinem non amisit. Vnde et ex potestate poterat non esurire, et angelos habere ministros propter quod pro sua persona oculis non indiguit.*“¹⁴⁴ Ponovno je vidljiva prisutnost gerundiva, ovoga puta „*considerandum*“. Nadalje, spominje se i riječ „*angelus*“ koja je jedna od tipičnih riječ srednjega vijeka i njegove kršćanske stvarnosti.¹⁴⁵

Kada se referira na naloge evanđelja da ne treba tražiti natrag otete stvari kaže: „*Ad quod dicendum est, quod praecepta huiusmodi non uideantur data in exercitium operis, sed animi praeparationem.*“¹⁴⁶ U ovome primjeru može se primijetiti uvođenje pasivne perifrastične konjugacije „*dicendum est*“.

Zadnji, a ujedno i najkraći dio rasprave, započinje na isti način kako je započeo i prva dva dijela: „*De tertio, scilicet de paupertate. Vtrum ipsa (paupertas) per se sit perfectio, uel perfectionis instrumentum). Quia venerabilem doctore tam copiose, ac rationabiliter*

¹⁴¹ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 84.-85.: „Ako je što od nje ostalo nego jedino u samom činu uporabe. Kažu da su Gospodin i apostoli jedino na taj način imali ono što im je bilo nužno. Ali Gospodin i apostoli pohranjivali su to što su imali, prema onomu što kaže Augustin (...).“

¹⁴² KAŽOTIĆ, n.dj.(13),86.-87.: „A budući da iz toga zaključuju kako je rečenica: „Gospodin naš, Isus Krist i apostoli nisu imali ništa“ jednostavno istinita, i to usprkos tolikim svjedocanstvima Svetog pisma, to smatram svjetovnim novim govorima“ kojih se treba kloniti, kako zapovijeda apostol (Pavao) (...).“

¹⁴³ DINKOVA-BRUNN, n.dj. (132), 296.

¹⁴⁴ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 88.-89.: A treba imati na pameti da naš Gospodin Isus Krist, premda je na sebe uzeo slabost našega tijela, ipak nije izgubio puninu svoga božanstva. Stoga je zbog te moći mogao ne gladovati, mogao također imati anđele za poslužitelje, zato nije trebao kese ta svoju osobu.“

¹⁴⁵ DINKOVA-BRUNN, n.dj. (132), 287.

¹⁴⁶ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 90.-91.: „Na to treba kazati da takve zapovijedi nisu dane, čini se, zato da se (redovito) provode u djelo, već da duh bude na to spreman.“

disputatum est, quod satis crederem ad questionem onis ueritatem sufficere.“¹⁴⁷ Kažotić ponovo započinje svoje razlaganje upitnom rečenicom koja započinje sa „*utrum*“ te nakon nje sam daje odgovore, odnosno spominje uglednog naučitelja i teologa Tomu Akvinskog i njegova učenja.

Kada se sagleda jezična analiza Kažotićeve rasprave može se reći kako je ona jednostavno i jasno sastavljena i napisana te sadrži elemente srednjovjekovnog latiniteta što i ne čudi kada se pogleda razdoblje u kojem je nastala.

Kroz prikazane primjere mogu se uočiti odstupanja od klasičnog latiniteta koja su karakteristična za srednji vijek. Vokal -u često je korišten umjesto konsonanta -v. Diftonzi su se pisali drugačije, odnosno skraćivali su se. Aspiracija nije bila rijetkost, pa se primjerice -f mijenjalo sa -ph.

Rasprava obiluje priložima pomoću kojih Kažotić često niže svoje misli i tvrdnje.

Kažotić dosta primjenjuje leksik koji je tipičan za kršćanski jezik. On se koristi riječima i izrazima koje odišu kršćanskim duhom, a zbog citiranja Biblije i drugih autora uvodi dosta vlastitih imena koja su zauzela bitno mjesto u srednjem vijeku te kršćanskoj sferi uopće. Ovakav leksik daje raspravi snažnu kršćansku notu što je i važno za teološki tekst.

Sintaktička razina rasprave nije kompleksna i ne odstupa mnogo od klasičnog latiniteta. Kažotić se ne koristi kompleksnim rečeničnim sklopovima što pridonosi jasnoći i lakšem razumijevanju samoga teksta. Segmente svoje rasprave često započinje upitnim rečenicama na koje daje odgovore. Također, često se koristi gerundivima, a ponegdje i pasivnom perifrastičnom konjugacijom koji se prevode s glagolom „trebati“ što je i vidljivo u navedenim prijevodima djela. Ovakvo što dodatno izaziva pažnju kod publike te povećava vjerodostojnost i ozbiljnost u izlaganju te shvaćanju problematike i argumentacije same teme. Budući da je Kažotić bio izrazito školovan i učen toga je vjerojatno bio i svjestan, pa je s ovim i računao te isto primijenio u svojoj raspravi.

¹⁴⁷ KAŽOTIĆ, n.dj. (13), 92.-93.: „Sada o trećoj točki, tj. o siromaštvu. Je li siromaštvo samo po sebi savršenstvo ili sredstvo postizanja savršenstva? Jer, časni je Naučitelj (Toma Akvinski) o tom opširno i razumno raspravljao, što držim dovoljnim za istiniti odgovor.“

8. ZAKLJUČAK

U radu je u više segmenata prikazano i analizirano teološko djelo Augustina Kažotića. Djelo je posebice zanimljivo jer je nastalo u vrijeme burnih i kontroverznih rasprava te previranja oko problema održavanja krajnjeg siromaštva. S jedne strane bili su spiritualci koji su tvrdili kako Krist i apostoli nisu imali nikakvu imovinu te su zagovarali ideju krajnjeg siromaštva. Po njima je takva ideja bila ideal redovničkog te općenito kršćanskog života. S druge strane bili su papa Ivan XXII. i Kuriya koji su se protivili idejama spiritualaca, jer bi prihvaćanje njihovih ideja značilo kako Kuriya, Crkva, a i sam papa moraju ostaviti čitavu imovinu koju imaju u svome posjedu. Papa Ivan XXII. smatrao je kako su Krist i apostoli posjedovali određene stvari, a njegovo mišljenje dijelio je i sam Kažotić te je Kuriya je angažirala Kažotića kako bi sastavio raspravu koja će pomoći u borbi protiv spiritualaca.

Augustin Kažotić bio je obrazovan i odan redovničkom životu i to je kroz svoju raspravu i pokazao. Svoju raspravu podijelio je u tri dijela što pridonosi preglednosti same rasprave te staloženo pristupa problematici koju obrađuje. Za njega je siromaštvo put do savršenstva, ali nije savršeno samo po sebi. Posjedovanje određenih stvari je nužno, jer bez tih stvari egzistencija i život nisu mogući, a ne treba zazirati ni od tjelesnog rada kako bi se osigurale neophodne namirnice za život. Dakle, prema Kažotiću redovnici se po navedenim stvarima ne razlikuju od običnog puka niti se trebaju razlikovati. Na primjeru Krista i apostola pokazao je kako su i oni posjedovali određene neophodne stvari. Prema tome, opravdano je i da redovnici imaju određene stvari u svome posjedu. U raspravi su prisutni biblijski navodi koji su Kažotiću služili kao argumenti. Biblijski navodi koje je izdvojio konkretno govore o posjedovanju stvari Krista i apostola, birao ih je mudro te se prikladno nadovezali na njegove tvrdnje. U Bibliji je vidio autoritet koji se ne smije dovoditi u pitanje, ona je božanski zakon i jak je dokaz koji je pridonio vjerodostojnosti njegove rasprave.

U raspravi se pozvao na dva patristička velikana Svetoga Augustina i Tomu Akvinskog. Obojica su ostavili značajan trag u kršćanskoj teologiji te su uživali ugled zbog svoje učenosti i razmišljanja. U svojim djelima odbacivali su tezu krajnjeg siromaštva i siromaštva kao simbol savršenstva te su također siromaštvo isticali kao put do savršenstva i nužnost posjedovanja stvari koje su važne za život čovjeka. Kažotić je bio upoznat s likom i djelom obojice te je njihovu misao i tvrdnje također iskoristio u svojoj raspravi koji su dodatno potkrijepili njegove tvrdnje. Tvrdnje Svetoga Augustina i Tome Akvinskog preklapaju se s Kažotićevim tvrdnjama te su svakako pomogle argumentaciji i validaciji Kažotićeve rasprave.

U jeziku se mogu primijetiti elementi srednjovjekovnog latinizeta koji se razlikuje od klasičnog latinizeta poput potiskivanja akuzativa s infinitivom, drugačijeg pisanja diftonga, drugačijeg značenja pojedinih riječi, skraćivanja određenih riječi, aspiracije, zamjene vokala -u sa konsonantom -v, itd. Ove razlike nisu toliko učestale u tekstu i ne otežavaju razumijevanje same rasprave. Također, vidljiva je česta upotreba upitnih rečenica na koje je sam Kažotić dao odgovor i takvo što mu je zasigurno pomoglo u privlačenju pažnje publike i ozbiljnosti izlaganja. Rasprava obiluje priložima, biblijskim navodima i kršćanskom leksikom što je i jedna od glavnih značajki teoloških tekstova. Dakle, Kažotićev jezik je jednostavan i lako razumljiv te je prožet kršćanskim elementima. Ovakav jezik pomaže Kažotićevu teološkom izričaju te lakšem razumijevanju i prenošenju poruke same rasprave što mu je vjerojatno i bila namjera.

Može se reći da je Augustin Kažotić usprotivio spiritualcima na jedan staložen, učen i mudar način te je kao glavno sredstvo u toj borbi ponudio raspravu koja je sastavljena na visokoj razini i ostavlja snažan dojam na čitatelja te se može nazvati važnim teološkim izvorom za shvaćanje problema apsolutnog siromaštva i posjedovanja dobara redovnika, odnosno Crkve.

9. POPIS LITERATURE

1. AKVINSKI, Toma, *Izbor iz djela*, prev. Veljko Gortan i Josip Barbarić, Naprijed, Zagreb, 1990.
2. AKVINSKI, Toma, *Suma protiv pogana – Suma contra gentiles*, sv. I., prev. Augustin Pavlović, Kršćanska sadašnjost, 1994.
3. AKVINSKI, Toma., *Suma protiv pogana*, sv. II., prev. Augustin Pavlović, Kršćanska sadašnjost, Zagreb , 1994.
4. BENEDIKT XVI., *Apostoli i prvi Kristovi učenici*, Verbum, Split, 2011.
5. Biblija, Kršćanska sadašnjost (<https://biblija.ks.hr/>, zadnji pristup 4.srpnja 2020.)
6. BIŠKUP, Marijan i ŠANJEK, Franjo, *Blaženi Augustin Kažotić – životopis*, Dijecezanski odbor Zagrebačke nadbiskupije za širenje štovanja i za kanonizaciju bl. Augustina Kažotića, Zagreb, 1994.
7. BOCK, Ivan Petar, „*Sveti Augustin idealni osnivač redova*“, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 1930.
8. CURTIUS, Ernst R., *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, prev. Stjepan Markuš, Naprijed, Zagreb, 1998.
9. DINKOVA-BRUNN, Greti, *Medieval latin Chapter 17*, urednik James Clackson, MA Oxford, Malden, 2011.
10. DŽAJA, Srećko Matko, „*Svijet politike i franjevaštvo u Europi 14. stoljeća, Croatica Christiana periodica*, 1992.
11. FRANZEN, August, *Pregled povijesti Crkve*, prev. Josip Ritig, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
12. GAVRIĆ, Ante, „*Augustin Kažotić i Toma Akvinski*“, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 2021.
13. GOLDSTEIN, Ivo i GRGIN, Borislav, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber, Zagreb, 2006.
14. HARRINGTON, K. P., *Medieval latin, second edition*, The University of Chicago Press, Chicago, 1997.

15. HINNEBUSCH, William A., *Dominikanci – kratka povijest reda*, Hrvatska dominikanska provincija: Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997.
16. Hrvatska enciklopedija, „Traktat“, (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61999>, zadnji pristup 25. svibnja 2020.)
17. JEDIN, Hubert, *Velika povijest crkve – Srednjovjekovna Crkva*, sv. III/II, prev. Vjekoslav Bajsić, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
18. JELASKA, Zdravka, „Ugled trogirskog roda Kažotića u XIII. I XIV. Stoljeću“, *Croatica Christiana periodica*, 2002.
19. KAŽOTIĆ, Augustin, *Bogoslovni spisi – Scripta theologica*, prir. Franjo Šanjek, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2007.
20. KUŠAR, Stjepan, *Filozofija u srednjem vijeku*, Matica hrvatska, Zagreb, 2015.
21. MANDAC, Marijan, *Sveti Augustin: život i djelo*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb-Split, 2019.
22. MIGNE, Jacques-Paul, *Patrologia Latina (vol 6)*, Paris, 1865.
23. NERALIĆ, Jadranka, *Put do crkvene nadarbine*, Književni krug, Split, 2007.
24. PAPINI, Giovanni, *Sveti Augustin*, Verbum, Split, 2001.
25. STAGG, Frank, *Teologija Novog zavjeta*, Dobra vest, Novi Sad, 1987.
26. ŠANJEK, Franjo, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
27. ŠANJEK, Franjo, „Dominikanci u našim krajevima: kratak osvrt na pojavu i apostolsko-kulturnu djelatnost dominikanaca među Hrvatima“, *Bogoslovska smotra*, 1930.
28. ŠAŠKO, Ivan, „Biskup Kažotić promicatelj knjige u Hrvata s posebnom naznakom iz povijesti liturgije“, *Croatica Christiana periodica*, 2002.
29. VIMER, Rudolf, *Isus Krist – Život našeg spasitelja*, HKD Sv. Ćirila i Metoda i Biskupski ordinarijat, Zagreb-Đakovo, 1986.
30. VRATOVIĆ, Vladimir, „Srednjovjekovna latinska književnost“, *Povijest svjetske književnosti*, Mladost, Zagreb, 1997.
31. VRATOVIĆ, 2002., *Matica hrvatska*, VIJENAC 206, (<https://www.matica.hr/vijenac/206/mislim-latinski-pisem-hrvatski-15119/>, zadnji pristup: 20.srpnja,2022.)
32. WHITE, Ellen G., *Isusov život*, Adventus i Znaci vremena, Zagreb, 2006.

33. ZUTSHI, P.R., *The Avignon papacy: The new Cambridge medieval history*, vol VI., c. 1300 -c. 1415., Cambridge, 2000.